

**„KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS REGLAMENTŲ IR STATYBOS TECHNINIŲ REGLAMENTŲ TARPUSAVIO SUDERINAMUMO
ANALIZĖ“**

Galutinė ataskaita

2016-09-06

TURINYS

1	BENDROSIOS PASTABOS DĖL ATLIKTOS ANALIZĖS OBJEKTO IR TIKSLŲ.....	4
2	ĮVADAS.....	5
3	NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS REGLAMENTAVIMAS.....	6
3.1	Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas.....	6
3.1.1	Pagrindinės įstatymo sąvokos.....	6
3.1.2	Teismų praktika dėl kultūros paveldo statinio ir kultūros paveldo vietovės statuso.....	7
3.1.3	„Kultūros paveldo statinio remontas“ sąvokos problematika.....	8
3.2	Statybos įstatymo nuostatos, susijusius Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba.....	9
3.3	Reglamentas (ES) Nr. 305/2011.....	10
3.4	Teritorijų planavimo įstatymas.....	10
3.5	Bendrosios pastabos ir pasiūlymai dėl vartojamų sąvokų.....	10
4	PAVELDO TVARKYBOS REGLAMENTŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO SRITIS, REGLAMENTAVIMO PROBLEMATIKA.....	12
4.1	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01:2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“..	13
4.1.1	Reguliavimo sritis.....	13
4.1.2	PTR taikymo problematika.....	14
4.1.3	PTR nustatomų bendrųjų teisės taikymo taisyklių suderinamumo su STR analizė.....	15
4.1.4	Išvados ir pasiūlymai.....	17
4.2	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“.....	18
4.2.1	Taikomieji tyrimai.....	18
4.2.2	Kultūros paveldo objekto remontas.....	19
4.2.3	Avarijos grėsmės pašalinimas.....	23
4.2.4	Konservavimas.....	25
4.2.5	Restauravimas.....	27
4.2.6	Tvarkybos darbų planavimas ir projektavimas.....	27
4.3	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“.....	29
4.3.1	Prašymo išduoti projektavimo sąlygas pateikimas.....	29
4.3.2	Projektavimo sąlygų parengimas, tvirtinimas ir išdavimas.....	30
4.3.3	Projektavimo sąlygų pripažinimas netekusiomis galios.....	31
4.4	Specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) turinio ir išdavimo tvarkos aprašas.....	32
4.4.1	Pastabos ir pasiūlymai.....	32
4.5	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“.....	34
4.5.1	Statybos techninis reglamentas STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“.....	36
4.6	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“.....	38
4.6.1	Reglamentavimo sritis ir santykis su NKPAĮ ir Statybos įstatymu.....	38

4.6.2	Statybos techninis reglamentas STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“	38
4.6.3	LR Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamojo kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ (648/JV-470)	39
	Nors šis įsakymas yra galiojantis teisės aktas, tačiau jo nuostatos nėra aktualios pasikeitus teisiniam reglamentavimui. Be to, nuorodos šiame teisės akte yra neatitinkančios aktualaus reguliavimo. Jame numatyta, kad:.....	39
	Kaip nurodyta aukščiau šioje analizėje, siūloma panaikinti šį įsakymą, kaip neatitinkantį pasikeitusio reglamentavimo.....	39
4.6.4	Leidimų atlikti paveldo tvarkybos darbus galiojimas stabdymas ir pripažinimas netekusiais galios .	39
4.6.5	Teisės aktų reglamentavimo neaiškumai	40
4.7	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.05.01:2015 „Tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“	42
4.8	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“	44
4.8.1	Paveldosaugos ekspertizės privalomumo atvejai	44
4.8.2	Paveldosaugos ekspertizės atlikimas.....	45
4.8.3	Teismų praktika „Dėl privalomumo atlikti ekspertizę pastatuose, neįregistruotuose kaip kultūros paveldo objektai“	46
4.9	Teisės aktuose numatyta projektuotojų, ekspertų ir kitų statybos dalyvių atsakomybė.....	47
4.10	Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 4.01.01:2007 „Nekilnojamojo kultūros paveldo ardomųjų tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudų normatyvai“	48
5	IŠVADOS.....	49

1 BENDROSIOS PASTABOS DĖL ATLIKTOS ANALIZĖS OBJEKTO IR TIKSLŲ

Atsižvelgiant į tai, kad atlikto tyrimo objektas ir pagrindinis tikslas yra Paveldo tvarkybos reglamentų ir Statybos techninių reglamentų tarpusavio suderinamumo analizė, t. y. nurodomų teisės aktų reglamentavimo nuostatų tarpusavio atitikimo vertinimo atlikimas, analizuojant galimas suderinamumo sprendimų alternatyvas bei pateikiant rekomendacijas ir pasiūlymus dėl teisės aktų tikslinimo, pateikiamoje teisės aktų analizėje buvo vertinta:

- sisteminiu teisiniu požiūriu pateikti Paveldo tvarkybos reglamentų (PTR) ir Statybos techninių reglamentų (STR) nesuderinamumo aspektai, atsižvelgiant į Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą ir Statybos įstatymą bei kitus teisės aktus, ir teismų praktiką;
- įvertintas Pirkimo sąlygų Techninėje specifikacijoje nustatytų įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumas sisteminiu teisiniu požiūriu (analizėje pasirenkant suderinamumo aspektus vertinti pagal kiekvieno tyrimui aktualaus paveldo tvarkybos reglamento reguliavimo sritis, vertinant paveldo tvarkybos reglamentus sisteminiu požiūriu su techninėse specifikacijoje nurodomais bei kitais teisės aktais). Taip pat atsižvelgta į tai, kad rengiant analizę buvo patvirtina, tačiau dar neįsigaliojo naujos Statybos įstatymo bei Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatos, o taip pat rengiamos naujos Statybos techninių reglamentų redakcijos (tačiau analizės atlikimo dienai nėra galutinių pasiūlymų dėl Statybos techninių reglamentų pakeitimų ar jų naujų redakcijų);
- analizėje įvertinta, ar poįstatyminiai teisės aktai nesukuria naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios prieštarautų įstatymų normoms; taip pat įvertinta, ar poįstatyminiai teisės aktai nepraplečia arba susiaurina įstatymuose įtvirtintą teisinį reguliavimą (imperatyvias normas);
- analizėje įvertinta teisinio reguliavimo aiškumas ir logiškumas;
- analizėje skiriama daug dėmesio, kiek poįstatyminiuose teisės aktuose taikomos sąvokos atitinka įstatymuose taikomas sąvokas; vertinamas ir įstatymuose įtvirtintų sąvokų tikslingumas;
- įvertintas teisinio reguliavimo poveikio vertinimas subjektams, kuriems jis taikomas;
- analizėje taip pat pateikti galimi paveldo tvarkybos reglamentų, statybos techninių reglamentų bei įstatymų suderinamumo sprendimai, pateikiant pasiūlymus dėl teisės aktų keitimo.

2 ĮVADAS

Nekilnojamąjį kultūros paveldą įstatymų leidėjas apibrėžia kaip kultūros paveldo dalį, kurią sudaro praeities kartu pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija konstatuoja, jog pagrindinė valstybės misija – išsaugoti Lietuvos kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms kaip tautos savasties išlikimo garantą, kraštovaizdžio sudėtinę dalį bei Lietuvos įvaizdžio formavimo priemonę, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis.

Esamas reglamentavimas: Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą reglamentuoja: (a) Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, (b) Saugomų teritorijų įstatymas, (c) Teritorijų planavimo įstatymas, (d) Statybos įstatymas. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą, atsižvelgiant į tai ar atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai ar tvarkomieji statybos darbai, reglamentuoja Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ir jo nuostatas detalizuojantys poįstatyminiai teisės aktai – Paveldo tvarkybos reglamentai (PTR) ir (ar) Statybos įstatymas ir jo nuostatas detalizuojantys Statybos techniniai reglamentai (STR).

Reglamentavimo problematika: Siekiant atlikti nekilnojamo kultūros paveldo tvarkybos darbus ir praktikoje taikant minėtų teisės aktų normas, išskyla problema, kad šių teisės aktų nuostatos yra nesuderintos ar tam tikrais atvejais ir viena kitai prieštarauja. Praktiniu taikymo aspektu, nurodomų teisės aktų nuostatos nėra visai aiškios, todėl teisės normas taikantys subjektai dažniausiai praktikoje nežino, kokiomis taisyklėmis vadovautis, atlieka perteklinius veiksmus. Galima situacija, kai dėl teisinio reglamentavimo gausos, neaiškumų ir tarpusavio nesuderinamumo, įstatymo nuostatas pažeidę asmenys taip pat gali siekti išvengti atsakomybės. Tvarkomuosius paveldosaugos ir statybos tvarkomuosius darbus reglamentuojančiuose teisės aktuose skirtingai apibrėžtos teisinės sąvokos, numatoma skirtinga leidimų išdavimo tvarka, derinimo stadijos ir kt.

Šio tyrimo tikslas: Paveldo tvarkybos reglamentų ir Statybos techninių reglamentavimo nuostatų tarpusavio atitikimo analizės atlikimas, įvertinant galimas suderinamumo sprendimų alternatyvas bei pateikiant rekomendacijas ir pasiūlymus dėl teisės aktų tikslinimo šiuo aspektu.

Tyrimo metodai: loginis-sisteminis, teleologinis metodai. Atsižvelgiant į tyrimo atlikimo laiką, papildomai yra analizuojamas įstatyminis reglamentavimas, kuris įsigalios nuo 2017 m. sausio 1 d., vertinant Lietuvos Respublikos Seimo priimtus, tačiau analizės atlikimo metu neįsigaliojusius teisės aktus, pavyzdžiui, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimus, Statybos įstatymo pakeitimus.

Pagrindinės išvados: analizėje ir apibendrinant pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai dėl teisinio reguliavimo tobulinimo.

3 NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS REGLAMENTAVIMAS

3.1 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas

Pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimui atliekamus darbus – 2005 m. priimtas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (toliau – **NKPAJ**). Pažymėtina, jog 2016 m. birželio 30 d. buvo priimtas šio įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XII-2574, kurio pagrindinis tikslas buvo konsoliduoti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos reguliavimo srityje esančių atestavimo komisijų veiklą. Šios analizės objektui svarbūs NKPAJ aspektai aptariami žemiau.

3.1.1 Pagrindinės įstatymo sąvokos

NKPAJ įtvirtintos pagrindinės su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba susijusios sąvokos: „*kultūros paveldas*“, „*saugomas objektas*“, „*kultūros paveldo statinys*“, „*kultūros paveldo statinio remontas*“ ir kt. Pažymėtina, jog kai kurių sąvokų abstraktumas ir jų tarpusavio panašumas (*kultūros paveldas, kultūros paveldo objektai, nekilnojamas kultūros paveldas, nekilnojamoji kultūros vertybė ir kt.*) praktikoje gali kelti daug neaiškumų ir apsunkinti įstatymo nuostatų praktinį taikymą.

- **Kultūros paveldo objektai** – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti;
- **Kultūros paveldo vietovė** – teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų;
- **Kultūros paveldo statinys** – vertingųjų savybių turintis pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalūs nekilnojamieji dailės kūriniai;
- **Nekilnojamas kultūros paveldas** – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija;
- **Nekilnojamoji kultūros vertybė** – kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teisė objektas ar vietovė priklauso.

Aukščiau nurodomo „*kultūros paveldo objekto*“ ir „*kultūros paveldo statinio*“ sąvokų taikymas yra painus teisiniu požiūriu, kadangi „*kultūros paveldo statinio*“ sąvokoje nėra nurodoma, kad kultūros paveldo statinys turi būti registruotas kaip nekilnojamojo turto vertybė, nors teiniame reglamentavime labai plačiai ši sąvoka vartojama ir tokio statinio tvarkybai keliami formalūs reikalavimai. Vadinasi kultūros paveldo statinys gali būti kultūros paveldo objektu (jeigu registruotas kaip nekilnojamoji kultūros vertybė) arba nebūti kultūros paveldo objektu, nepaisant to, kad turi vertingųjų savybių, tačiau, jeigu nėra registruotas kaip nekilnojamoji kultūros vertybė.

- Pagal NKPAJ 2 str. 17d., „*kultūros paveldo statinys*“ yra apibrėžiamas kaip vertingųjų savybių turintis pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalūs nekilnojamieji dailės kūriniai. Tokia pati sąvoka įtvirtinta ir

Statybos įstatymo 2 str. 12 d. Kitaip nei saugomo objekto sąvokoje, Statybos įstatyme įtvirtintame kultūros paveldo statinio apibrėžime neminimas įregistravimo Kultūros vertybių registre požymis, taip pat neminimas vietovės, kurioje šis statinys pastatytas, statusas. Tačiau pažymėtina, jog Kultūros paveldo registre prie nekilnojamųjų kultūros vertybių duomenų kaupiami ir kultūros paveldo statinio tapatybės duomenys¹ Atsižvelgiant į tai, jog nekilnojamosios kultūros vertybės registruojamos kaip kultūros paveldo pavieniai ar kompleksiniai objektai ar vietovės, **darytina išvada, jog statinys tokiu atveju laikomas kompleksinio objekto ar vietovės dalimi, tad jam galėtų būti taikomi NKPAJ 2 str. 24 d. numatomi paveldosaugos reikalavimai.**

- Taigi kultūros paveldo statinio, jeigu jis nėra registruotas, požymį daugiausia lemia kultūros paveldo vietovė, t. y. kultūros paveldo vietovėje esantys statiniai pareiziuojami esantys kultūros paveldo statiniais ir jų vertingųjų savybių buvimas ar nebuvimas turi būti įvertintas kiekvienu individualiu atveju.

3.1.2 Teismų praktika dėl kultūros paveldo statinio ir kultūros paveldo vietovės statuso

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dėl sąlygų išduoti leidimą atlikti statinio, esančio kultūros paveldo vietovėje, tvarkomuosius statybos darbus², nurodė, kad:

- ginčo statiniui, esančiam kultūros vertybe pripažintoje kultūros paveldo vietovėje, netaikytina Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 23 straipsnio 8 dalis, nes ginčo statinys nėra kultūros paveldo objektas ar kultūros paveldo statinys. (...) Nors ne kiekvienas pastatas, esantis kultūros paveldo vietovėje, yra kultūros paveldo objektas, registruotas kaip savarankiška nekilnojamoji kultūros vertybė, bet kultūros paveldo vietovės vertingosios savybės gali būti susijusios būtent su toje vietovėje esančiais pastatais, kurie neįregistruoti kaip kultūros paveldo objektai (žr. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. JV-150 patvirtintą Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašą). (...) Atsižvelgiant į tai, kad atliekant pastato, esančio kultūros paveldo vietovėje, tvarkomuosius statybos darbus gali būti pažeistos kultūros paveldo vietovės vertingosios savybės, toks pastatas laikytinas kultūros paveldo statiniu ir tokio statinio tvarkomųjų statybos darbų projektui privalo būti atlikta paveldosaugos (specialioji) ekspertizė. Priešinga išvada suponuotų, kad kultūros vertybe pripažintoje vietovėje esančių statinių tvarkomieji statybos darbai galėtų būti atliekami netikrinant, ar projekto sprendiniai atitinka paveldosaugos reikalavimus, užtikrinančius kultūros paveldo vietovės autentiškumo išsaugojimą.

Nekilnojamas kultūros paveldas pagal sandarą yra:

- pavienis objektas – vieta, statinys ar kitas nekilnojamas daiktas, turintis vertingųjų savybių;
- kompleksinis objektas – kultūros paveldo objektų grupė, reikšminga savo visuma;
- vietovė.

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – **Departamentas**) ar savivaldybės institucija sprendimą inicijuoti kultūros paveldo objekto ar vietovės paskelbimą saugomais įregistruoti Kultūros vertybių registre ir paskelbti Departamento ar savivaldybės interneto svetainėje, ir per 15 dienų po įregistravimo pranešti raštu visiems asmenims, kurių daiktinės teisės į nekilnojamuosius daiktus tokio kultūros paveldo objekto teritorijos ribose yra registruotos Nekilnojamojo turto registre.

¹ Dėl Kultūros vertybių registro įsteigimo ir Kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo, LR Vyriausybė, Valstybės žinios, 2005-10-01, Nr. 117-4238, Punktas 17.11;

² Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. balandžio 22 d. nutartis, civilinėje byloje Nr. 3K-3-255-219/2015;

Statinio ar vietovės pripažinimas kultūros paveldo objektu ar kultūros paveldo vietoje joje esančių statinių savininkams ir valdytojams sukuria papildomas pareigas, kurių esminis tikslas yra kultūros paveldo apsauga. Visas su tuo susijęs teisinis reglamentavimas turi būti vertinamas būtent šiuo tikslu – užtikrinti kultūros paveldo ir vertingųjų savybių apsaugą sukuriant proporcingus suvaržymus objektų savininkams, todėl teisės aktų analizėje pateikiami siūlymai yra vertinti proporcingumo aspektu – viešo intereso išsaugoti nekilnojamąsias kultūros vertybes ir konstituciniu nuosavybės teisės aspektu – viešam interesui proporcingi savininkų ir valdytojų interesų suvaržymai.

3.1.3 „Kultūros paveldo statinio remontas“ sąvokos problematika

2016 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimui patvirtinus Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymą atitinkamai buvo pakeista 2 str. 16 p. įtvirtinta kultūros paveldo statinio remonto sąvoka išdėstant ją taip „**Kultūros paveldo statinio remontas** – kultūros paveldo statinio darbai, kuriuos atliekant išsaugomos (nekeičiamos) jo vertingosios savybės, autentiškumas, esamoms konstrukcijoms, elementams panaudotos medžiagos ar statybos produktai.“

Pagal ankstesnę NKPAĮ redakciją buvo numatytas toks apibrėžimas „**Kultūros paveldo statinio remontas** – statinio remontas, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, kai darbai nesusiję su statinio vertingųjų savybių keitimu. Kitais atvejais atliekami šio įstatymo apibrėžti konservavimo, restauravimo, pritaikymo ar atkūrimo darbai“.

Taigi senojoje ir nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliosiančioje NKPAĮ įstatymo redakcijoje kultūros paveldo statinio remonto sąvokos skiriasi tokiais aspektais:

Nuo 2017 m. sausio 1 d. galiojanti NKPAĮ redakcija:

Kultūros paveldo statinio remontas –

darbai, kuriuos atliekant išsaugomos (nekeičiamos) jo vertingosios savybės, autentiškumas, esamoms konstrukcijoms, elementams panaudotos medžiagos ar statybos produktai

Kultūros paveldo statinio remonto sąvoka yra praplėsta. Papildomai prie vartojamos sąvokos „vertingosios savybės“, kas kėlė taikymo problematiką nesant jų nustatytų iki remonto atlikimo ar registruotų, papildomai įvedama „autentiškumo sąvoka“, kuri yra platesnė vertinamuoju požiūriu, nei „vertingosios savybės“.

- **Autentiškumas** – kultūros paveldo objekto ar vietovės išlikusios savybės, apimančios pirminę ar istoriškai susiklosčiusią objekto paskirtį, išraišką ir savitą fizinį pavidalą–formą, panaudotas medžiagas, konstrukcijas, suplanavimą, atlikimo technologiją, aplinką;
- **Vertingoji savybė** – kultūros paveldo objekto, vietovės, jų dalies ar elemento bruožas, vertingas etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu;

Iki 2017 m. sausio 1 d. galiojanti NKPAĮ redakcija

Kultūros paveldo statinio remontas –

statinio remontas, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, kai darbai nesusiję su statinio vertingųjų savybių keitimu. Kitais atvejais atliekami šio įstatymo apibrėžti konservavimo, restauravimo, pritaikymo ar atkūrimo darbai

Kultūros paveldo statinio remontu buvo laikomi bet kokie darbai, kurie nėra susiję su vertingųjų savybių keitimu.

Šios sąvokos problematika pasireiškia, kad kultūros paveldo statiniui nesant registruotam kultūros paveldo objektu nėra registruojamos ar aiškiai nustatomos statinio vertingosios savybės.

Be to, iš sąvokos matyti, kad kultūros paveldo statinio remontu buvo laikomi remonto darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme.

- **Vertingųjų savybių keitimas** – tvarkybos darbai, veikiantys vertingąsias savybes (avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, pritaikymas, restauravimas, atkūrimas), taip parenkami ir atliekami pagal NKPAJ nustatytus reikalavimus, kad būtų maksimaliai išsaugotas autentiškumas ir kultūros paveldo objektas ar vietovė būtų tinkami naudoti

Vadovaujantis šiuo metu galiojančia NKPAJ redakcija galima teigti, kad atliekant kultūros paveldo statinio remontą daugeliu atvejų reiktų vadovautis Statybos įstatymu (*šis klausimas plačiau bus aptariamas kitame skyriuje*), o atliekant kultūros paveldo tvarkybos darbus – NKPAJ.

Tačiau pagal naująją nuo 2017 m. sausio 1 d. galiosiančią NKPAJ redakciją prie tvarkomųjų paveldosaugos darbų faktiškai priskiriamas ir kultūros paveldo statinio remontas, kai nėra keičiamos vertingosios savybės ar autentiškumas ir kai jis tuo pačiu nėra ir tvarkomieji statybos darbai. **Kyla sąvokos problematikos klausimas, kadangi remonto darbai savo esme yra statybos darbai, tačiau šiuo atveju, akivaizdu, kad jie yra priskiriami prie tvarkomųjų paveldosaugos darbų kaip atskira rūšis, tačiau remonto darbų, kurie būtų laikomi tvarkomaisiais paveldosaugos darbais arba tvarkomaisiais statybos darbais atskyrimas teisiškai yra sudėtingas ir visais atvejais turės būtų praktiškai vertinamas atliekamų darbų turinys.**

Vadinasi, esminis skirtumas tarp Statybos įstatymo ir NKPAJ normų atribojimo yra remonto darbų santykis su statinio vertingosiomis savybėmis ir autentiškumu:

- Kai kultūros paveldo statinio darbai **nesusiję** su vertingųjų savybių ar autentiškumo (kaip nurodoma naujoje NKPAJ 2 str. 16 d. redakcijoje) keitimu, saugojimu (jos „nekeičiamos“ arba kaip nurodoma naujoje NKPAJ 2 str. 16 d. redakcijoje „išsaugomos“), remontuojant kultūros paveldo statinius reiktų vadovautis Statybos įstatymu ir Statybos įstatymo poįstatyminiais aktais, kadangi *de facto* tai yra tvarkomieji statybos darbai;
- Kai remonto darbai **susiję** su vertingųjų savybių ar autentiškumo išsaugojimu – vadovaujamosi NKPAJ ir galimi tik tvarkybos darbai. Nuo šios sąvokos neatsiejama NKPAJ 2 str. 41 d., nustatanti *vertingųjų savybių keitimo* sąvoką

Apibendrinant, remonto darbai skirti objekto vertingųjų savybių ar autentiškumo išsaugojimui yra tvarkomieji paveldosaugos darbai, o darbai nesusiję su vertingųjų savybių išsaugojimu – tvarkomieji statybos darbai (atliekami pagal Statybos įstatymą ir Statybos techninius reglamentus.) Vis tik galima teigti, jog pagal naująją NKPAJ 2 str. 16 d. redakciją, apibrėžiančią kultūros paveldo statinio remonto sąvoką, tampa sunkiau atriboti remontą (tvarkomieji statybos darbai) nuo tvarkomųjų paveldosaugos darbų.

3.2 Statybos įstatymo nuostatos, susijusius Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba

Statybos įstatymo nuostatos nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių apsaugą išskiria, kaip vieną iš statybos proceso prioritetų (Statybos įstatymo 6 str.).

Nors Statybos įstatymo 1 str. 2 d. nurodoma, kad Statybos įstatymas netaikomas nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ir kultūros paveldo statinių tvarkomųjų paveldosaugos darbų ir su jais susijusių procedūrų reikalavimus, kuriuos nustato Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, išskyrus Reglamente (ES) Nr. 305/2011 nustatytus esminius statinių reikalavimus ir 15 str. 1 d. nustatytus reikalavimus (teisė atlikti statybinius tyrinėjimus), tačiau kaip matyti žemiau šioje analizėje nekilnojamojo turto paveldo tvarkybai gana plačiai taikomas Statybos įstatymas ir poįstatyminiai teisės aktai, nes dažnu atveju atliekant nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbus kartu su tvarkomaisiais paveldosaugos darbais atliekami ir tvarkomieji statybos darbai, kas lemia Statybos įstatymo ir poįstatyminių teisės aktų taikymą.

3.3 Reglamentas (ES) Nr. 305/2011

Šiame reglamente nustatomi esminiai statinio reikalavimai, kurie atsižvelgiant į nekilnojamojo kultūros paveldo specifiką yra taikomi pilna apimtimi. Taip pat aptariami statybos produktai, kurie pagal reglamento 5 str. gali neturėti eksploatacinių savybių deklaracijos, jeigu jie pagaminti tradiciniu būdu arba laikantis paveldo išsaugojimo reikalavimų. Esminiai statinio reikalavimai yra:

- Mechaninis patvarumas ir pastovumas;
- Gaisrinė sauga;
- Higiena, sveikata ir aplinka;
- Sauga ir galimybė patekti į statinį naudojimo metu;
- Apsauga nuo triukšmo;
- Energijos taupymas ir šilumos išsaugojimas (reikalavimai atitikti energetinio naudingumo klasę netaikomi kultūros paveldo statiniams būtent dėl jų specifikos, autentiškumo ir vertingųjų savybių išsaugojimo, kas laikoma prioritetu);
- Tvarus gamtos išteklių naudojimas.

Remiantis reglamento nuostatomis pagrindinė taisyklė, kad statyboje naudojami produktai ir medžiagos turi turėti eksploatacinių savybių deklaracijas, tačiau numatoma išimtis produktams, pagamintiems tradiciniu būdu arba laikantis paveldo išsaugojimo reikalavimų. Tuo aspektu vertintina, kad ES sudaromos sąlygos nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimui ir tvarkybos darbams naudojant tradicines ar paveldo išsaugojimo reikalavimus atitinkančias medžiagas, sprendžiant teisės normų kolizijas dėl statybos produktų privalomo atitikties deklaravimo.

3.4 Teritorijų planavimo įstatymas

Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka rengiami kompleksiniai teritorijų planavimo dokumentai dėl nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo. Tačiau dėl specialiojo teritorijų planavimo rengiant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiuosius planus ir apibrėžiamoje teritorijoje nustatant reglamentus dažnai kyla praktinių problemų juos derinant su draustinių specialiaisiais planais, pavyzdžiui, urbanistinių / architektūrinių draustinių. Nors tikslas iš esmės toks pats – apsaugoti kultūros paveldo vietovę, tačiau dažnai ribos ir reglamentai gali nesutapti, dėl to gali tapti neaiškūs teritorijai ar jos daliai taikomas apsaugos režimas. **Praktikoje kylant neaiškumų, tikslinga konsoliduoti reglamentavimą ir kultūros paveldo vietovių apsaugą pavesti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai.**

3.5 Bendrosios pastabos ir pasiūlymai dėl vartojamų sąvokų

- Kai kurių sąvokų abstraktumas ir jų tarpusavio panašumas (pvz., kultūros paveldas, kultūros paveldo objektai, nekilnojamas kultūros paveldas, nekilnojamoji kultūros vertybė ir kt.) praktikoje gali kelti daug neaiškumų ir apsunkinti įstatymo nuostatų praktinį taikymą;
- Nors teisės aktų analizės objektas yra poįstatyminių teisės aktų atitikimo aukštesnės galios teisės aktų reglamentavimui ir sąvokoms įvertinimas, tačiau teisinio aiškumo tikslu, tikslinga yra konkretinti ir NKPAĮ įstatyme vartojamas sąvokas jam apjungiant ar sukonkretinant, arba nepažeidžiant teisės aktų hierarchijos principo ir neprieštaraujant NKPAĮ normoms, šias sąvokas detalizuoti (paaiškinti) Paveldo tvarkybos reglamentuose;
- Pasiūlymas dėl NKPAĮ 2 str. koregavimo (siūloma išplėsti kultūros paveldo objekto sąvoką į ją inkorporuojant nekilnojamosios kultūros vertybės apibrėžimą ir atsakyti Nekilnojamosios kultūros vertybės sąvokos kaip atskiros):

Kultūros paveldo objektai – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės (*kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma*), t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti, **neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso**;

Kultūros paveldo vietovė – teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų;

Kultūros paveldo statinys – vertingųjų savybių turintis pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalūs nekilnojamieji dailės kūriniai;

Nekilnojamas kultūros paveldas – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija;

~~**Nekilnojamoji kultūros vertybė** – kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso.~~

- **Statybos įstatymo šiuo metu galiojančioje redakcijoje trūksta apibrėžtumo (Statybos įstatyme vienu atveju numatoma, kad teisės akto normos netaikomos atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus, kitu atveju tikslinant sąvoką „tvarkomuosius statybos darbus“ nurodoma, kad jie apima ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus). Tačiau naujoje nuo 2017 m. sausio 1 d. galiojančioje įstatymo redakcijoje panaikinus sąvoką Tvarkomieji statybos darbai, šis neaiškumas buvo išspręstas.**

4 PAVELDO TVARKYBOS REGLAMENTŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO SRITIS, REGLAMENTAVIMO PROBLEMATIKA

Analizuojant Paveldo tvarkybos reglamentų (toliau – **PTR**) ir Statybos techninių reglamentų (toliau – **STR**) santykį visų pirma vertintinas PTR reglamentavimas, kuris koreliuoja su statybų teise ir ją reglamentuojančiomis teisės normomis, įtvirtintomis Statybos įstatyme, NKPAJ bei STR.

NKPAJ 2 str. 23 d. nurodoma, kad „*Paveldo tvarkybos reglamentai – privalomųjų tvarkybos norminių dokumentų, nustatančių darbų planavimo, projektavimo, vykdymo ir su tvarkyba susijusių procedūrų atlikimo taisyklės ir reikalavimus, užtikrinančius autentiškumo išsaugojimą, sistemos dalis.*“

Iš viso šiuo metu yra daugiau nei 30 galiojančių PTR³. Atsižvelgiant į tai, jog šios analizės tikslas yra pateikti galimas PTR ir STR suderinamumo sprendimų alternatyvas bei rekomendacijas ir pasiūlymus dėl teisės aktų tikslinimo nurodomu aspektu, analizėje bus aptariami tie PTR, kurių reguliavimo sritis galimai koreliuoja su STR reguliavimo sritimi, detalai neaptariant tų PTR, kurie reglamentuoja technologinius reikalavimus.

Analizės objektą sudaro 10 paveldo tvarkybos reglamentų:

1. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01:2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ ir paveldo tvarkybos reglamentų sąrašas;
2. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01: 2013 „Tvarkybos darbų rūšys“;
3. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2005 „Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) išdavimo taisyklės“;
4. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“;
5. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“;
6. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.05.01:2015 „Tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“;
7. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“;
8. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.06.01:2007 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“;
9. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.04.01:2005 „Leidimų atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo taisyklės“;
10. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 4.01.01:2007 „Nekilnojamojo kultūros paveldo ardomųjų tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudų normatyvai“.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, analizuojami tie PTR, kurie reglamentuoja teisinius aspektus, susijusius su nekilnojamojo kultūros vertybės (kultūros paveldo objekto, kultūros paveldo statinio) tvarkybos darbais, o taip pat paveldo tvarkybos darbų statybos būdu reglamentavimą, ypač kolizijas ir teisės spragas, o taip pat nurodomų teisės normų praktinio taikymo problematika. Tyrimė nėra analizuojami techniniai paveldo tvarkybos ir archeologinių tyrimų vykdymo aspektai.

Tolesniuose skyriuose PTR aptariami tvarkybos darbų atlikimo eiliškumu, trumpai pristatant aptariamų PTR reguliavimo sritį, reglamentavimo trūkumus bei galimų kolizijų su STR ar kitais teisės aktais atvejus. Po kiekvieno aptarto PTR pateikiamos analizės rengėjų pastabos ir pasiūlymai PTR nuostatų tobulinimui.

³ www.e-tar.lt portalas.

4.1 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01:2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“

4.1.1 Reguliavimo sritis

Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ apibrėžiami Paveldo tvarkybos reglamentai kaip *privalomųjų tvarkybos norminių dokumentų, nustatančių darbų planavimo, projektavimo, vykdymo ir su tvarkyba susijusių procedūrų atlikimo taisyklės ir reikalavimus, užtikrinančius autentiškumo išsaugojimą, sistemos dalis*. Šis reglamentas nustato privalomųjų tvarkybos norminių dokumentų paveldo tvarkybos reglamentų:

- sistemą;
- žymėjimą;
- rengimo taisyklės;
- tvirtinimo taisyklės;
- skelbimo taisyklės;
- įforminimą;
- priežiūrą.

PTR išdėstomi reikalavimai nustato nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomųjų paveldosaugos darbų:

- planavimą;
- projektavimą;
- vykdymą;
- su tvarkyba susijusių procedūrų atlikimą, užtikrinant kultūros paveldo autentiškumo išsaugojimą.

PTR nustatyti reikalavimai privalomi visiems viešojo administravimo subjektams ir fiziniams bei juridiniams asmenims, atliekantiems nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą pagal NKPAĮ.

Taigi Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ bendrosiomis teisės normomis aptaria kolizijos tarp normatyvinių statybos techninių dokumentų ir PTR sprendimo taisyklės:

- PTR vadovaujasi:
  - rengiant kultūros vertybių išaiškinimo dokumentus;
  - rengiant paveldosaugos reikalavimus nustatančius dokumentus;
  - planuojant, projektuojant ir atliekant nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomuosius paveldosaugos darbus;
  - atliekant kultūros vertybių, kurios yra viena iš kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, tyrimo, konservavimo ir restauravimo darbus.
- Paveldo tvarkybos reglamentais ir normatyviniais statybos techniniais dokumentais vadovaujasi:
  - atliekant tvarkomuosius paveldosaugos ir statybos bei kraštovarkos darbus kultūros paveldo statiniuose.

- Normatyviniais statybos techniniais dokumentais vadovujamasi:
  - atliekant tvarkomuosius statybos darbus nekilnojamojo kultūros paveldo statiniuose ir jų teritorijose. *Tvarkomieji statybos darbai* – statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo objekte, jo teritorijoje ar apsaugos zonoje, kultūros paveldo vietovėje.

NKPAJ 2 str. 34 d. tvarkyba apibrėžiama „*nekilnojamajam kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: taikomas tyrimas, remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, šių darbų planavimas ir projektavimas*“.

4.1.2 PTR taikymo problematika

Aptariamame PTR vartojamos sąvokos: „*tvarkomieji paveldosaugos darbai*“ ir „*tvarkomieji statybos darbai*“. Šių sąvokų tinkamas ir aiškus apibrėžimas turi esminės reikšmės PTR ir STR taikymui, ypač nustatant, kuri teisės norma turi būti taikoma konkrečiu atveju (bendrosios ir specialiosios teisės normos kolizijos sprendimas). Priklausomai nuo vartojamos sąvokos nurodoma, kuo vadovaujantis atliekama paveldo apsaugos objekto tvarkyba:

1. Jei atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai – vadovujamasi PTR.

- NKPAJ apibrėžiami *tvarkomieji paveldosaugos darbai* kaip tvarkybos darbai, atliekami pagal specialias technologijas, užtikrinančias autentiškumo išsaugojimą.
  - *Specialiosios technologijos*⁴ - pirminės ar istoriškai susiklosčiusios darbų atlikimo technologijos ar kitos technologijos, nustatytos tvarkybos darbų projekte, kuris parengtas vadovaujantis kultūros ministro patvirtintais Paveldo tvarkybos reglamentais.
- Pagal specialiąsias technologijas gali būti atliekamos šios dvi tvarkomųjų paveldosaugos darbų rūšys:
  - *Restauravimas* – visų išlikusių kultūros paveldo objekto autentiškų dalių ar elementų konservavimas, atskirų neišlikusių elementų ar dalių atkūrimas, nekilnojamosios kultūros vertybės požymių išsaugojimas, atskleidimas ir išryškėjimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus;
  - *Konservavimas* – kultūros paveldo objekto vertingąsias savybes naikinančių ar žalojančių veiksmų poveikio sustabdymas ir autentiškumo požymių sutvirtinimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus.

Taigi Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01.2005 nurodoma, kad atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus (t. y. restauravimą ir konservavimą) vadovujamasi PTR, tačiau detaliau analizuojant „restauravimo“ ir „konservavimo“ sąvokas matyti, kad restauruojant ar konservuojant kultūros paveldo objektą gali būti atliekami statybos darbai, kurių atlikimui reikėtų papildomai taikyti Statybos įstatymo ir STR normas. Taigi, atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus dažnai taikomos ir Statybos įstatymo ir STR normos, nes daugeliu atveju tvarkomieji paveldosaugos darbai yra ir statybos darbai.

⁴ Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“

2. Jeif atliekami tvarkomieji statybos darbai kultūros paveldo statiniuose – vadovaujamasi normatyviniais statybos techniniais dokumentais. Tai statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo statinyje, jo teritorijoje ar apsaugos zonoje, kultūros paveldo vietovėje.

Analizuojant šią sąvoką kyla teisės taikymo neaiškumų, kadangi pagal normos žodinę formuluotę tokiems tvarkomiesiems statybos darbams, kurie atliekami kultūros paveldo statinyje, turi būti taikomi normatyviniai techniniai dokumentai, bet ne PTR. Tačiau analizuojant sistemiškai ir atsižvelgiant į normos tikslus, ši sąvoka būtų tikslintina nurodant, kad tai būtų tik tokie darbai, kurie nedaro įtakos kultūros paveldo objekto vertingosioms savybėms (jos nėra keičiamos).

3. Jeif atliekami tvarkomieji paveldosaugos ir statybos darbai kultūros paveldo objektuose – vadovaujamasi PTR kartu su normatyviniais statybos techniniais dokumentais.

Sistemiškai aiškinant PTR taikymą, būtent tvarkomiesiems paveldosaugos darbams, kurie yra ir statybos darbai, taikomi STR ir PTR kartu. Nenurodoma kuris teisės aktas turi viršenybę, vadinasi kiekvieną kartą turi būti analizuojamas konkretus normos taikymo atvejis, nes PTR ir STR kaip teisės aktai yra vienodos teisinės galios teisės aktų hierarchinėje struktūroje. Todėl kiekvienu konkrečiu PTR ir STR koreliacijos atveju turi būti išspręstas kolizijos klausimas, vertinant, kuri teisės norma yra bendroji, kuri specialioji.

Tačiau praktiškai taikant PTR ir STR normas atliekant tvarkomuosius statybos darbus kultūros paveldo statinyje, jos taikomos abi kartu, nes nėra aiškių atskyrimo taisyklių. Todėl fiziniai ir juridiniai asmenys atlieka dvi procedūras: taikant NKPAĮ ir PTR bei Statybos įstatymą bei STR rengia du atskirus projektus, atlieka dvi atskiras derinimų procedūras ir gauna du leidimus (leidimą atlikti paveldo tvarkybos darbus bei statybą leidžiantį dokumentą (rašytinį pritarimą statinio projektui).

4.1.3 PTR nustatomų bendrųjų teisės taikymo taisyklių suderinamumo su STR analizė

Statybos techninis reglamentas STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ taip pat aptaria taisykles dėl PTR ir STR taikymo srities nustatymo. Šis STR nustato kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų (nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių tvarkymo statybos darbų) arba šių statinių teritorijose ar apsaugos zonose esančių statinių statybos darbų atlikimo atvejus, kuriais privaloma vadovautis tik Lietuvos Respublikos aplinkos ministro patvirtintais STR arba tik Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtintais PTR, bei atvejus, kai privaloma vykdyti STR ir PTR nustatytus reikalavimus. Aptariamas STR numato, kad:

1. Statybos įstatymu ir STR, patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir papildytais paveldo tvarkybos reglamentais nustatytais reikalavimais (tiesiogiai arba nuorodomis į juos) vadovaujamasi tais atvejais, kai:
  - Nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos metu atliekami tik tvarkomieji statybos darbai;
  - Kultūros paveldo statinio teritorijoje ar apsaugos zonoje statomi, rekonstruojami, kapitališkai remontuojami ar griaujami statiniai. **Pastaba:** kyla klausimas, koks yra kultūros paveldo statinio teritorijos statusas;
  - Atliekami šios teritorijos aplinkos tvarkymo statybos darbai.

Ši Statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ 5 p. nuostata nesuderinama su Paveldo tvarkybos reglamentu PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos

reglamentų rengimo taisyklės“, kur nurodoma bendra taisyklė, kad tais atvejais, kai atliekami tik tvarkomieji statybos darbai kultūros paveldo statinyje, turėtų būti vadovujamasi tik normatyviniais statybą reglamentuojančiais teisės aktais. Aptariamoje STR nuostatoje papildomai nurodoma, kad tokiu atveju turi būti vadovujamasi Statybos įstatymo ir STR, papildytais PTR nustatytais reikalavimais.

2. Tiek Statybos įstatymu bei STR (papildytais PTR nustatytais reikalavimais (tiesiogiai arba nuorodomis į juos)), tiek NKPA] bei PTR vadovujamasi tais atvejais, kai:

- nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkybos metu atliekami tvarkomieji statybos darbai, kartu taikant ir paveldo apsaugos technologijas.

3. NKPA] ir PTR vadovujamasi visais kitais atvejais, kai:

- nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomieji darbai atliekami tik pagal paveldo apsaugos technologijų reikalavimus;
- **ir/arba** atliekami šio statinio paprastojo remonto statybos darbai, apibrėžti Statybos techniniame reglamente STR 1.01.08:2002 „Statinio statybos rūšys“.

Tačiau vadovaujantis Statybos techniniu reglamentu STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ 6 priedo 5 p., atliekant statinio paprastąjį remontą, statybą leidžiantis dokumentas (rašytinis pritarimas paprastojo remonto aprašui) **privalomas:**

- **atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą, kai keičiama statinio išvaizda**, išskyrus atvejus, kai būtina skubiai sutvarkyti stichinės nelaimės sukeltus padarinius. Pastato išvaizdos keitimu laikoma (pagal šį Statybos techninį reglamentą): balkonų, lodžijų įstiklinimas; fasado elementų keitimas (keičiant spalvą, matmenis, suskaidymą), naujų įrengimas; stoglangių įrengimas, keitimas; esamų angų pastato fasade užtaisymas; šlaitinio stogo dangos keitimas, dažymas, stoglangių įrengimas, keitimas; fasadų dangos įrengimas, keitimas, dažymas; įvairios įrangos, inžinerinių sistemų ar konstrukcijų tvirtinimas ant pastato fasado ar šlaitinio stogo; įvairios įrangos, inžinerinių sistemų ar konstrukcijų, iškylančių daugiau kaip 1 m virš pastato plokščiojo stogo parapeto, tvirtinimas ant pastato plokščiojo stogo; kiti darbai, keičiantys pastatų išorės išvaizdą;
- atliekant daugiabučio namo ar visuomeninės paskirties pastato, išskyrus I grupės nesudėtingo pastato, paprastąjį remontą mieste, konservacinio prioriteto ar kompleksinėje saugomoje teritorijoje, **kultūros paveldo objekto teritorijoje**⁵, **kultūros paveldo vietovėje**, – **kai keičiama pastato išvaizda**, išskyrus atvejus, kai būtina skubiai atlikti statybos darbus, reikalingus avarijos grėsmei, jos ar stichinės nelaimės padariniams pašalinti;
- įrengiant, pertvarkant, išmontuojant bendrąją pastato dujų inžinerinę sistemą, įrengiant, pertvarkant, išmontuojant pastato (išskyrus vienbutį gyvenamąjį namą ir pagalbinio ūkio paskirties statinį) šildymo ir elektros bendrąsias inžinerines sistemas.

⁵ NKPA] 2 str. 14 p. „**Kultūros paveldo objektai** – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jais priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.“

Tad įvertinus šias normas (STR detalizuoja atvejus, kuriais būtinas rašytinis pritarimas kultūros paveldo statinio ir statinio esančio kultūros paveldo objekto teritorijoje ir kultūros paveldo vietovėje paprastajam remontui), darytina išvada, jog atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą reikia vadovautis ne tik NKPAJ ir PTR nuostatomis (kaip nurodoma Statybos techniniame reglamente STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“), tačiau ir STR. Dėl šios priežasties būtina papildyti ir aktualizuoti ankstesnius PTR ir STR, reglamentuojančius statybos ir paveldosaugos normų taikymo sritis, konkrečiai:

- Išspręsti praktinę problemą, kai tais atvejais, kuomet vadovaujantis Statybos techniniu reglamentu STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ ir siekiant gauti rašytinį pritarimą paprastojo remonto projektui kultūros paveldo statinyje, reikia taikyti dvi procedūras: pagal STR ir PTR, rengiant du projektus, gaunant du leidimus ir atliekant dvi atskiras tarpusavyje atsietas pridavimo procedūras.

4.1.4 Išvados ir pasiūlymai

- Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ ir Statybos techninis reglamentas STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ abu reglamentuoja atvejus, kada kuris teisės režimas taikomas: ar NKPAJ ir PTR ar Statybos įstatymas ir STR, ar visi kartu. Tačiau vartojamos teisės kolizijos sprendimo normos nėra identiškios, o teisės aktai dubliuoja vienas kitą;
- PTR tvarkomuosius paveldosaugos darbus apibrėžia, kaip darbus, kuriems naudojamos specialiosios technologijos, užtikrinančios autentiškumą išsaugojimą, o STR – kaip darbus naudojant paveldo apsaugos technologijų reikalavimus. Nors iš esmės šios sąvokos reiškia tą patį, tačiau teisės aiškumo tikslu turėtų būti vartojamos identiškios. Taip pat sąvoka „tvarkomieji paveldosaugos darbai“ nėra detalizuojama ir pačiame NKPAJ, neišskiriamos tokių darbų rūšys, neapibrėžiama sąvoka „specialios technologijos“.
- STR nurodo, kad tik NKPAJ ir PTR reguliavimas taikomas, kai atliekami nekilnojamojo kultūros paveldo statinio paprastojo remonto statybos darbai, apibrėžti STR 1.01.08:2002. Tačiau Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ atvejais, kada kultūros paveldo statinyje numatoma atlikti tik paprastojo remonto darbus nurodo taikyti normatyvinius statybą reglamentuojančius teisės aktus, nes atliekami ir tvarkomieji paveldosaugos darbai, kuomet taikoma PTR ir STR kartu.
- Siūlymas atitinkamai pakeisti Paveldo tvarkybos reglamento PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ nuostatas suvienodinant jas su Statybos techniniame reglamente STR1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ reglamentavimu .

4.2 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nustato pagrindinius požymius, pagal kuriuos tvarkomieji paveldosaugos ar tvarkomieji statybos darbai priskiriami konkrečioms tvarkybos rūšims.

Tvarkybos darbų rūšys:

- Taikomieji tyrimai;
- Remontas;
- Avarijos grėsmės pašalinimas;
- Konservavimas;
- Restauravimas;
- Tvarkybos darbų planavimas ir projektavimas.

Reglamentas taikomas pavienių, kompleksinių ar į kompleksą įeinančių **kultūros paveldo objektų** (išskyrus archeologinio paveldo ir dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektus) ir **archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio vertingąja savybe**, tvarkybai.

- **Tvarkomieji paveldosaugos darbai** – tvarkybos darbai, atliekami pagal specialias technologijas, užtikrinančias autentiškumo išsaugojimą (Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2 str. 36 d.).
- **Tvarkomieji statybos darbai** – statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo objekte, jo teritorijoje ar apsaugos zonoje, kultūros paveldo vietovėje (Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2 str. 37 d.).

Tvarkomuosius paveldosaugos darbus gali atlikti ar jiems vadovauti LR kultūros ministro 2005 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. IV-146 (Žin., 2005, Nr. 60-2157), nustatyta tvarka atestuoti specialistai. *Tvarkomuosius statybos darbus* atlieka specialistai atestuoti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro nustatyta tvarka.

Tvarkybos darbų kaina skaičiuojama vadovaujantis paveldo tvarkybos reglamentu PTR 4.01.26:2007 „*Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos darbų skaičiuojamųjų kainų nustatymo rekomendacijos*“.

4.2.1 Taikomieji tyrimai

- *Taikomieji tyrimai*, tai pažinimo darbai, kurių tikslas surinkti duomenis apie kultūros paveldo objektą. Informacija reikalinga darbų projektui parengti, taip pat nustatyti ar patikslinti objekto vertingąsias savybes. Kultūros paveldo objekto taikomieji tyrimai yra: archeologiniai tyrimai; architektūros natūriniai tyrimai; architektūros konstrukcijų tyrimai; polichromijos ir sienų tapybos tyrimai; atliktų tyrimų apibendrinimas.
- Taip pat kultūros paveldo statinyje gali ir, kai rengiamas techninis projektas, būti atliekami tyrimai pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.04.01:2005 „*Esamų statinių tyrimai*“. **Esamų statinių tyrimai**– rekonstruojamų ar kapitališkai remontuojamų statinių, jų dalių techninės būklės įvertinimas (tyrimai, matavimai).

- Statinių tyrimai yra privalomųjų statinio projekto rengimo dokumentų sudėtinė dalis. Statinių tyrimai gali būti atliekami iki statinio projekto rengimo pradžios, statinių projektavimo ir statybos metu bei naudojant statinius;
- Jų tikslas – įvertinti rekonstruojamų ar kapitališkai remontuojamų statinių techninę būklę ir pateikti tyrimų išvadas bei rekomendacijas dėl statinio ekspertizės atlikimo reikalingumo, kad suprojektuoti ir pastatyti statiniai:
  - o per visą ekonomiškai pagrįstą naudojimo laiką atitiktų esminius statinių reikalavimus;
  - o nesukeltų gretimų statinių deformacijų;
  - o atitiktų statinių normatyvinės kokybės reikalavimus.
- Statinių tyrimai pagal STR atliekami vadovaujantis:
  - statinių tyrimų užsakovo: statytojo (užsakovo) ar statinio naudotojo patvirtinta tyrimų užduotimi ir tyrimų rangos sutartimi;
  - Statybos įstatymo, kitų įstatymų, normatyvinių statybos techninių dokumentų ir šio reglamento nuostatomis.
- **Darytina išvada, kad Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ apibrėžti taikomieji tyrimai apima tik kultūros paveldo statinio tyrimus, susijusius su statinio vertingosiomis savybėmis ir dalinai susiję su konstrukcijų tyrimais, o atliekant esamų statinių tyrinėjimą pagal STR vertinama statinio techninė būklė.**

4.2.2 Kultūros paveldo objekto remontas

Pagal aptariamo Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ 10 punktą, kultūros paveldo objekto remontui priskiriami Paveldo tvarkybos reglamento 2 p. nurodytų objektų prarastų fizinių savybių atstatymo darbai, kuriuos atliekant maksimaliai saugomos vertingosios savybės: išlaikoma objekto elementų esama forma ir konstrukcijos (išorinis pavidalas, kontūrai, išvaizda, matmenys), esamose konstrukcijose bei elementuose panaudotos medžiagos (statybos produktai, sudėtinės daiktų dalys).

Analizei aktuali definicinė nuostata įtvirtinta NKPAĮ 2 str. 16 d., kurioje pasakyta, kad kultūros paveldo statinio remontas – tai:

- statinio remontas, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, kai darbai nesusiję su statinio vertingųjų savybių keitimu: kitais atvejais atliekami šio įstatymo apibrėžti konservavimo, restauravimo, pritaikymo ar atkūrimo darbai (įstatymo redakcija, galiosianti iki 2017 m. sausio 1 d.);
- kultūros paveldo statinio darbai, kuriuos atliekant išsaugomos (nekeičiamos) jo vertingosios savybės, autentiškumas, esamoms konstrukcijoms, elementams panaudotos medžiagos ar statybos produktai (įstatymo redakcija, įsigaliosianti nuo 2017 m. sausio 1 d.);

Pažymėtina, jog šiame Paveldo tvarkybos reglamente kalbama apie sąvoką „kultūros paveldo objekto remontas“ ir „archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio vertingąja savybe“, tuo tarpu tiek NKPAĮ, tiek Statybos techninis reglamentas kalba apie „kultūros paveldo statinio remontą“. Praktikoje tokios skirtingos teisės aktų formuluotės gali kelti neaiškumų, pavyzdžiui, ar taikomas Paveldo tvarkybos reglamentas kultūros paveldo statinio remontui, kai nekeičiamos vertingosios savybės ar atliekami darbai, visiškai su jomis nesusiję. Tačiau Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“ nurodoma, kad pastarasis PTR nustato prašymų išduoti leidimus atlikti kultūros paveldo objekto ar kultūros paveldo statinio tvarkybos darbus pateikimą. Tad tikslinga suvienodinti paveldo tvarkybos reglamentuose nurodomas

sąvokas. Todėl patikslintinas Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nurodant, kad jis taikomas ir kultūros paveldo statiniams.

Statinio remonto darbai Statybos įstatyme yra apibrėžiami kaip *paprastojo ir kapitalinio remonto* darbai⁶, kurie atliekami vykdant tvarkomuosius statybos darbus, kurie nesusiję su kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių ir vertingų dalių bei elementų, nurodytų nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktuose, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentuose bei apskaitos dokumentuose, keitimu. Paprastojo ir kapitalinio remontų projektai rengiami Statybos įstatymo nustatyta tvarka.

Statinio statybos rūšis detalizuoja Statybos techninis reglamentas STR 1.01.08:2002 „Statinio statybos rūšys“. Kultūros paveldo statinyje gali būti atliekami šie darbai:

- **Statinio paprastasis remontas.** Tikslas – atnaujinti esamą statinį, jo nerekonstruojant ir kapitališkai neremontuojant. Į šią statybos rūšį patenka visi statybos darbai, kurių neapima statinio rekonstravimas ir kapitalinis remontas, įskaitant Reglamente išvardintus darbus. Pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“, visais atvejais, kai nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomieji darbai atliekami tik pagal paveldo apsaugos technologijų reikalavimus ir (arba) atliekami šio statinio paprastojo remonto statybos darbai, apibrėžti Statybos techniniame reglamente STR 1.01.08:2002, vadovaujamosi NKPAĮ ir PTR. Pastaba: 2014-01-01 įsigaliojus naujai Statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ 6 priedo redakcijai, pagal jos 5 punktą, rašytinis pritarimas paprastojo remonto aprašui privalomas atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą, kai keičiama statinio išvaizda, t. y. balkonų, lodžijų įstiklinimas ir pan.;
- **Statinio kapitalinis remontas.** Tikslas – pertvarkyti statinio laikančiąsias konstrukcijas, nekeičiant statinio išorės matmenų – ilgio, pločio, aukščio, skersmens ir pan. Laikoma, kad statinio laikančiosios konstrukcijos pertvarkomos, kai jos stiprinamos (išskyrus esamų angų užtaisymą), silpninamos, pakeičiamos (dalinai ar visos) to paties ar kito tipo laikančiosiomis konstrukcijomis;
- **Statinio griovimas** – statybos rūšis, kurios tikslas – išardyti (išmontuoti) visas statinio konstrukcijas. Statinys laikomas nugriautu, jei išardytos visos jo konstrukcijos (išskyrus likusias giliau kaip 0,5 m po žemės paviršiumi). Statinio dalių griovimo darbai, atliekami statinio rekonstravimo ar kapitalinio remonto metu, nelaikomi statinio griovimu. Statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ 6 priedo 6 p. nurodoma, kad visais atvejais privalomas rašytinis pritarimas kultūros paveldo statinio ir kito ypatingo statinio griovimo projektui. Pagal Statybos įstatymo 40 str. nuostatas kultūros paveldo statinio griovimas negalimas.

Šie apibrėžimai svarbūs statybą leidžiantiems dokumentams gauti. Pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“:

- rašytiniai pritarimai kultūros paveldo statinio kapitalinio remonto projektui privalomi visais atvejais (išskyrus atvejus, kai būtina skubiai atlikti statybos darbus, reikalingus avarijos grėsmei, jos ar stichinės nelaimės padariniams pašalinti);
- rašytiniai pritarimai paprastojo remonto aprašui privalomi:
  - atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą, kai keičiama statinio išvaizda (pavyzdinis atvejų sąrašas išvardijamas teisės akte), išskyrus atvejus, kai būtina skubiai sutvarkyti stichinės nelaimės sukeltus padarinius;

⁶ Pagal Statybos įstatymą: *Statinio remontas* – statinio kapitalinis ar paprastasis remontas (Statybos įstatymo 2 straipsnio 19 dalis). *Paprastasis remontas* – Statinio paprastasis remontas (atitinka Civilinio kodekso sąvoką „einamasis remontas“) – statybos rūšis, kurios tikslas – atnaujinti statinį, jo nerekonstruojant ar kapitališkai neremontuojant. *Kapitalinis remontas* – statybos rūšis, kurios tikslas – pertvarkyti statinį (pakeisti statinio laikančiąsias konstrukcijas, nekeičiant statinio išorės matmenų – ilgio, pločio, aukščio ir pan.).

- atliekant paprastąjį remontą valstybei svarbaus kultūrinio objekto statinio, patvirtinto LR Vyriausybės nutarimais Nr. 940, Nr. 1212 ir Nr. 690;
- įrengiant, pertvarkant, išmontuojant bendrąją pastato dujų inžinerinę sistemą, įrengiant, pertvarkant, išmontuojant pastato (išskyrus vienbutį gyvenamąjį namą ir pagalbinio ūkio paskirties statinį) šildymo ir elektros bendrąsias inžinerines sistemas;
- atliekant daugiabučio namo ar visuomeninės paskirties statinio, išskyrus I grupės nesudėtingo statinio, paprastąjį remontą mieste, kultūros paveldo objekto teritorijoje, kultūros paveldo vietovėje, - kai keičiama pastato išvaizda, išskyrus atvejus, kai būtina skubiai atlikti statybos darbus, reikalingus avarijos grėsmei užkirsti, jos ar stichinės nelaimės padariniams pašalinti.

Šiame Statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ tiek aukščiau cituojamuose punktuose, tiek pridedamose prašymų formose (jose prašoma nurodyti), vartojamos sąvokos „kultūros paveldo objekto teritorija“ ir „kultūros paveldo vietovė“. Šios sąvokos, kaip nurodyta aukščiau šiame tyrime, yra numatytos NKPAJ 2 str.:

- **Kultūros paveldo objekto teritorija** – kultūros paveldo objekto užimamas ir jam naudoti reikalingas žemės sklypas ar kitas plotas, kuriam nustatomi paveldosaugos reikalavimai (NKPAJ 2 str. 15 d.);
- **Kultūros paveldo vietovė** – teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų (NKPAJ 2 str. 18 d.).

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamosios kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ (2003 m. gruodžio 16 d. Nr. 648/IV-470) įsakymo 5 p. numatyta, kad *Tais atvejais, kai atliekant nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje esančio statinio paprastąjį remontą keičiamas statinio fasadas, leidimas išduodamas kultūros ministro nustatyta tvarka*, kas neatitinka Statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ nuostatų, jog rašytinis pritarimas statinio paprastajam remontui reikalingas, kai keičiama kultūros paveldo statinio išvaizda, sukuriama prieštaringas reglamentavimas, todėl atsižvelgiant į tai, kad šio įsakymo taikymo aktualumas pasikeitus teisės aktams yra pasenęs, tikslinga šį įsakymą panaikinti.

4.2.2.1 Teismų praktika dėl remonto darbų kvalifikavimo

Kultūros paveldo statinio remonto klausimą yra nagrinėję teismai. Teisme kilus ginčui, ar Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija turėjo teisę surašyti savavališkos statybos aktą atlikus kultūros paveldo statinio remonto darbus (nes šie darbai priskirtini paveldo tvarkybos darbams), teismas nurodė, kad „tam tikrų darbų priskyrimas tvarkomiesiems paveldosaugos darbams (tvarkybai) savaimė neeliminuoja galimybės juos priskirti ir tvarkomiesiems statybos darbams bei taikyti Statybos įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų reikalavimus“⁷. Nurodomo ginčo atveju, teismas suformavo teisės taikymo ir aiškinimo taisyklę, jog atliekant remonto darbus kultūros paveldo statinyje turi būti taikomos, tiek Statybos įstatymo ir poįstatyminių aktų nuostatos, kiek NKPAJ ir Paveldo tvarkybos reglamentų nuostatos, ir kiekvienu konkrečiu atveju analizuojama kokia konkreti norma taikoma ir kokia apimtimi. Nurodomo ginčo atveju, savavališkos statybos aktas buvo surašytas, kadangi pagal Statybos techninį reglamentą statytojas turėjo gauti statybą leidžiantį dokumentą atlikti ypatingo

⁷ Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. vasario 18 d. sprendimas c. b. Nr. 2A-394-613/2016

statinio (kultūros paveldo objekto) remonto darbus, tačiau jo negavo. Taip pat statytojui buvo taikoma atsakomybė dėl to, kad jis pažeidė NKPAĮ įstatymo nuostatas.

4.2.2. Išvados ir pasiūlymai

Vertinant Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ santykį su Statybos techniniu reglamentu STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ bei Statybos techniniame reglamente STR1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ įtvirtintomis normomis, numatančiomis, jog kultūros paveldo statinio paprastajam remontui taikoma NKPAĮ ir PTR, matyti tokie teisiniai neatitikimai:

- Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ taikymo sritis (Reglamentas taikomas – kultūros paveldo objektų bei archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio vertingąja savybe, tvarkybai) neatitinka NKPAĮ vartojamų sąvokų, o taip pat Statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ bei Statybos techniniame reglamente STR1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ vartojamų sąvokų (Statybos techniniai reglamentai vartoja sąvokas, kaip jos nurodomos NKPAĮ 2 str.);
- Dėl aukščiau nurodytų vartojamų sąvokų („kultūros paveldo objektas“, „kultūros paveldo statinys“, „archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio“) painumo tampa ne visiškai aiški Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ taikymo sritis, nors įstatymo leidėjo tikslas yra pakankamai aiškus – saugoti vertingąsias kultūros paveldo statinio savybes;
- Kadangi NKPAĮ 2 str. 17 d. Kultūros paveldo statinys apibrėžiamas kaip vertingųjų savybių turintis pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalūs nekilnojamieji dailės kūriniai, siūloma Paveldo tvarkybos reglamente vartoti vienodas ir NKPAĮ ir Statybos įstatyme apibrėžtas sąvokas, o būtent „Kultūros paveldo statinys“, nes pagal šią definiciją, kultūros paveldo statiniu galima laikyti ir jo konkrečią dalį – vertingąją savybę;
- Visgi analizuojant Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“, Statybos techninį reglamentą STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ ir Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ nėra aišku, ar atliekant kultūros paveldo statinio paprastojo remonto darbus, kuriais nekeičiamos statinio vertingosios savybės ir nenaudojamos specialiosios technologijos autentiškumui išsaugoti vadovaujamosi PTR ar STR:
  - Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ įtvirtina, kad tvarkomiesiems statybos darbams taikytini normatyviniai statybą reglamentuojantys dokumentai;
  - Statybos techniniame reglamente STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nurodoma, kad atliekant nekilnojamojo kultūros paveldo statinio paprastojo remonto statybos darbus, apibrėžtus STR 1.01.08:2002, taikomi NKPAĮ ir PTR;
  - Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nurodoma, kad kultūros paveldo statinio prarastų fizinių savybių atstatymo darbai, kuriuos atliekant maksimaliai saugomos vertingosios savybės, išlaikoma objektų esama forma ir konstrukcijos, elementuose panaudotos medžiagos, atliekami vadovaujantis PTR;
  - Pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“, rašytinis pritarimas paprastojo remonto aprašui privalomas atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą, kai keičiama statinio išvaizda.

- Taigi, vertinant PTR ir STR įtvirtintas nuostatas, neaišku, kuriais teisės aktais reiktų vadovautis atliekant kultūros paveldo objekto paprastąjį remontą. Todėl siūlome aiškiau reglamentuoti kultūros paveldo statinio paprastojo remonto darbus, vadovaujantis bendrąja taisykle – jeigu nėra atliekami vertingąsias savybes ar autentiškumą keičiantys ar įtakojantys darbai, tokie paprastojo remonto darbai turėtų būti atliekami vadovaujantis normatyviniais statybą reglamentuojančiais teisės aktais.

4.2.3 Avarijos grėsmės pašalinimas

Avarijos grėsmės pašalinimas – tai darbai išvardinti *apsaugos priemonių įrengimo ir neatidėliotinių saugojimo darbų sąraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. rugpjūčio 20 d. įsakymu Nr. JV-607 (Žin., 2013, Nr. 91-4542), skirti kultūros paveldo objektų fizinės būklės stabilizavimo, iškilusios sunykimo grėsmės pašalinimui. Sąrašas nėra baigtinis, iškilus būtinybei – valdytojai ir (ar) už kultūros paveldo apsaugą atsakinga institucija gali atlikti ir kitus sąraše nenurodytus neatidėliotinus darbus, tiesiogiai susijusius su kultūros paveldo objekto, jo dalių ar elementų avarijos grėsmės pašalinimu. Avarijos grėsmės pašalinimo darbams gali būti naudojamos šiuolaikinės technologijos ir medžiagos. Kultūros paveldo departamento teritorinis padalinys ne vėliau kaip kitą darbo dieną po pranešimo gavimo privalo patikrinti avarijos grėsmės pašalinimo darbus, juos įvertinti ir derinti valdytojo pateiktą darbų aprašą ir schemą, konsultuoti objekto valdytoją, kaip toliau organizuoti tvarkybos darbus.*

- NKPAJ avarijos sąvoka neįtvirtinta, tačiau NKPAJ 2 str. 6 d. avarijos grėsmės pašalinimas apibrėžiamas kaip „priežasčių, galinčių sukelti staigią kultūros paveldo objekto griūtį ar kitokį praradimą, panaikinimas, minimaliai keičiant vertingąsias savybes, atliekant tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus“. Tad avarijos grėsmės pašalinimas galimas tik esant staigios griūties ar kitokio praradimo pavojui (t. y. logiškai aiškinant šią nuostatą, darbų turi būti imtasi neatidėliotinai). Pagal PTR avarijos grėsmės pašalinimas – darbai, skirti kultūros paveldo objektų fizinės būklės stabilizavimo, iškilusios sunykimo grėsmės pašalinimui. Tad lingvistiškai aiškinant PTR nuostatas, avarijos grėsmės pašalinimas galimas ir tuo atveju, jei pavojus nėra staigus;
- Esant neatidėliotinam atvejui (grėsmė žmonių gyvybei, akivaizdus griūties pavojus), kai statinio stabilumo užtikrinimui būtini avarijos grėsmės pašalinimo darbai, jie gali būti atliekami ir be tvarkybos darbų projekto bei leidimo atlikti tvarkybos darbus, tačiau ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo darbų pradžios privaloma pranešti ir pateikti šių darbų aprašą ir, esant būtinybei jų schemą Kultūros paveldo departamento teritoriniam padalinii;
- Statybos įstatymo 27 str. 1 d. 4 p. taip pat nurodo, kad atliekant darbus avarijos grėsmei pašalinti, statybą leidžiantis dokumentas gali būti negautas;
- Pagal Statybos įstatymą, statinio avarija yra statinio ar jo dalies, konstrukcijų elementų, pertvarų ar ramsčių nevaldoma griūtis, taip pat žemės nuošliaužos statinio pagrindą ribojančiuose šlaituose, statybų iškasose ar pylimuose;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamąsias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ (2003 m. gruodžio 16 d. Nr. 648/JV-470) numato, jog visais atvejais, kai nekilnojamųjų kultūros vertybių priešavarinių (avarijos grėsmės pašalinimo), remonto ar kitų tvarkymo darbų metu atliekami tik statybos darbai arba šių vertybių teritorijose statomi (rekonstruojami, remontuojami, griaujami) statiniai, statybos leidimas išduodamas vadovaujantis Statybos įstatymo ir statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2002 „Statybos leidimas“ (**Pastaba:** įsakyme pateikiama nuoroda į negaliojantį statybos techninį reglamentą) nustatyta tvarka;

- Tais atvejais, kai statybos darbus nekilnojamosios kultūros vertybės ar jos teritorijoje esančio statinio avarijos grėsmei pašalinti būtina atlikti nedelsiant (dėl grėsmės žmonių gyvybei per trumpesnį laiką nei nustatyta tvarka galima gauti statybos leidimą ir (ar) leidimą paveldo apsaugos technologijų darbams ir kai yra akivaizdus griūties pavojus arba kai tokia būtinybė nurodyta nustatyta tvarka sudarytos komisijos išvadoje), statybą leidžiantis dokumentas avarijos grėsmės šalinimo statybos darbams išduodamas šių darbų vykdymo metu. Pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymą „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamasias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ užsakovas **arba** rangovas privalo darbams prižiūrėti pasamdyti atestuotą kultūros vertybių apsaugos specialistą, kuris sprendžia dėl šios vertybės saugomų dalių ir elementų bei kultūrinės vertės požymių išsaugojimo, taip pat apie darbų pradžią informuoti (telefonograma, faksu) Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos atitinkamą teritorinį padalinį bei pateikti minėto specialisto išvadas.

Apibendrinant įtvirtintą reguliavimą pastebėtina, jog skiriasi šių teisės aktų nuostatose įtvirtinti reikalavimai, kaip elgtis esant avarijos grėsmei, kai darbus būtina atlikti nedelsiant. Vienu atveju nurodoma, kad reikia ne vėliau kaip per 2 dienas informuoti Kultūros paveldo departamentą ir pateikti darbų aprašą, kitu atveju – būtina samdyti atestuotą kultūros vertybių apsaugos specialistą ir informuoti Kultūros paveldo departamentą, pateikiant šio specialisto išvadas. Kadangi Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamasias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ yra neaktualus pasikeitus teisiniam reglamentavimui, siūlytina jį panaikinti.

Nei NKPAJ, nei PTR nėra aptariama, kaip turėtų būti šalinami jau įvykusios avarijos padariniai. Galima daryti išvadą, jog įvykus avarijai reiktų vadovautis Statybos techniniu reglamentu STR 1.10.01:2002 „Statinio avarijos tyrimas ir likvidavimas“. Šiame statybos techniniame reglamente Kultūros paveldo statinys nėra papildomai išskiriamas – tik be bendrųjų reikalavimų papildomai numatoma informavimo pareiga (jei avarija įvyko kultūros paveldo statinyje, kultūros paveldo objekto teritorijoje, numatyta pareiga pranešti už nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą atsakingos įgaliotos institucijos teritoriniam padaliniiui). Taip pat ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo informacijos apie įvykusią avariją gavimo sudaroma avarijos tyrimo komisija, kurios nariu (jei avarija įvyko kultūros paveldo statinyje arba kultūros paveldo objekto teritorijoje ar kultūros paveldo vietovėje) paskiriamas už kultūros paveldo statinio apsaugą atsakingos įgaliotos institucijos atstovas. Komisija apžiūri avarijos vietą, taip pat atlieka veiksmus, numatytus Statybos techniniame reglamente STR 1.10.01:2016 „Statinio avarijos tyrimas ir likvidavimas“. Ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo komisijos sudarymo dienos, komisija pasirašo avarijos tyrimo aktą.

4.2.3.1 Pastabos ir pasiūlymai

- Nurodomu atveju PTR ne tik detalizuoja, bet ir praplečia NKPAJ 2 str. 6 d. nuostatas. Nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos nuo sunykimo ir išsaugojimo atžvilgiu reglamentavimas nėra ydingas, tačiau įvertinus tai, kad esant neatidėliotinam atvejui darbai gali būti atliekami be tvarkybos darbų projekto bei leidimo atlikti tvarkybos darbus, tokių atvejų sąrašas, kai darbai atliekami be projekto ir leidimo tokius darbus atlikti turi būti aiškūs. NKPAJ įvardijimas kriterijus – galima staigi griūtis, tačiau PTR tokių atvejų sąrašas yra platesnis. Todėl siūlytina reglamentavimą, kad tik grėšiančios staigios griūties atvejais gali būti atliekami avarijos grėsmės pašalinimo darbai nerengiant tvarkybos darbų projekto ir negavus leidimo atlikti tvarkybos darbus;
- Siūlytina patikslinti, kokiais atvejais atvejis gali būti laikomas neatidėliotinu, nes dabartiniame PTR išskiriami tik 2 atvejai: grėsmė žmonių gyvybei ir/ar akivaizdus griūties pavojus. Manytina, jog toks sąrašas nėra pakankamas. Būtu tikslinga išskirti ir kitas priežastis: grėsmė žmonių gyvybei, sveikatai ar asmenų turtui;
- Įstatyme numatyta, jog avarijos grėsmės pašalinimo darbai turi būti atliekami minimaliai keičiant vertingąsias savybes. Siūlytina šį reikalavimą įtvirtinti ir detalizuoti PTR, įvertinant ir reglamentavimo tikslingumą (siekiama apsaugoti nekilnojamoją kultūros vertybę nuo griūties, pavojaus žmonių gyvybei ir sveikatai, tuo pačiu siekiama

maksimaliai išsaugoti vertingąsias savybes). Kadangi darbai gali būti pradedami nedelsiant, o po to tik rengiamas tokių darbų aprašas, samdomas (nurodoma, kad pareiga samdyti yra užsakovui arba rangovui) atestuotas specialistas, būtent teisės normose turėtų būti nurodomos tikslios gairės, kuriomis remiantis sprendžiama dėl konkrečių darbų, kuriais būtų siekiama maksimaliai išsaugoti vertingąsias savybes.

- Jeigu nebūtų panaikintas įsakymas, taip pat turi būti patikslintas subjektų ratas, kuriam numatoma pareiga pasamdyti atestuotą specialistą. Teisės akte nurodžius alternatyvius asmenis, galima išvengti atsakomybės už specialisto nepasamdymą. Siūlytina, kad teisės akte būtų įtvirtinta pareiga samdyti atestuotą specialistą būtent statinio valdytojui / užsakovui. Užsakovu turėtų būti laikomas asmuo, esantis kultūros paveldo statinio savininkas (valdytojas) arba statinį administruojantis asmuo. Turi būti numatyta, jog atestuotas specialistas pasamdomas nedelsiant (terminas nenurodomas, tad už specialisto nepasamdymą taip pat negali būti taikoma atsakomybė);
- Taip pat siūlome panaikinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymą „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamosios kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“, kadangi tie patys klausimai yra reglamentuoti kituose PTR ir STR ir tik sukuria perteklinį reglamentavimą. Taip pat, kaip nurodyta aukščiau nagrinėjant kultūros paveldo statinio remonto problematiką, aptariamame įsakyme yra įtvirtintos prieštaringos nuostatos dėl kultūros paveldo statinio fasado keitimo, kas neatitinka STR (*dėl to pasisakyta aukščiau*).

4.2.4 Konservavimas

Pagal analizuojamą Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“, konservavimui priskiriami:

- Tyrimais pagrįsti darbai, kurių tikslas stabilizuoti kultūros paveldo objekto būklę ir apsaugoti nuo savaiminio nykimo;
- Kultūros paveldo statinio (jo dalių) užkonservavimas, kai nustojama juo naudotis arba laikinai apribojami, sustabdomi ar uždraudžiami jame vykdomi darbai.

Tačiau NKPAJ vartojamos dvi skirtingos sąvokos „konservavimas“ ir „užkonservavimas“

- **Konservavimas** NKPAJ 2 str. 10 d. apibrėžiamas kaip kultūros paveldo objekto vertingąsias savybes naikinančių ar žalojančių veiksmų poveikio sustabdymas ir autentiškumo požymių sutvirtinimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus;
- **Užkonservavimas** NKPAJ 2 str. 38 d. apibrėžiamas kaip avarijos grėsmės pašalinimas ir kiti veiksmai, reikalingi kultūros paveldo statinio vertingosioms savybėms išsaugoti, kai laikinai sustabdomi jo tvarkybos darbai ar nustojama juo naudotis.

Pagal NKPAJ 2 str. 10 d. ir Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ „konservavimas“ galimas:

- Pagal NKPAJ 2 str. 10 d., Kultūros paveldo objekto atžvilgiu (NKPAJ 2 str. 14 d.);

- Pagal Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ kultūros paveldo objekto ir kultūros paveldo statinio (jo dalių) atžvilgiu.

Pagal NKPAĮ 2 str. 38 d. „užkonservavimas“ galimas:

- kultūros paveldo statinio atžvilgiu, kai kyla avarijos grėsmė;
- Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ užkonservavimo sąvoka atskirai nevartojama, o 17 p. nurodoma, kad konservavimui priskiriami kultūros paveldo statinio (jo dalių) užkonservavimas, kai nustojama juo naudotis arba laikinai apribojami, sustabdomi ar uždraudžiami vykdomi darbai.

4.2.4.1 Konservavimo skirtumai nuo kultūros paveldo statinio remonto

- Remonto metu atliekami darbai, nesusiję su statinio vertingosiomis savybėmis (pvz. inžineriniai tinklai, vidaus apdaila, kai neatliekami vertingųjų savybių keitimo darbai ir pan.);
- Konservavimui būtini taikomieji tyrimai (konservavimo darbų pavyzdžiai: suirusių statybinių medžiagų pašalinimas (pavyzdžiui, pažeistos medienos dalių išpjovimas, nevertingo tinko ar dažų sluoksnio numušimas ir nuvalymas), tinkamo mikroklimato sudarymas (pavyzdžiui, vėdinimo sistemų įrengimas); statybinių medžiagų apsauga nuo cheminio ir biologinio užteršimo (pavyzdžiui, medienos valymas, dezinfekavimas ir impregnavimas antiseptikais ir fungicidais) ir kiti.⁸);
- Konservavimas atliekamas naudojant medžiagas, kurių savybės yra suderinamos su kultūros paveldo objekto medžiagiškumu, darbai gali būti atliekami naudojant šiuolaikines technologijas.

4.2.4.2 Išvados ir pasiūlymai

- Analizuojant teisės aktų hierarchijos apsektu, poįstatyminiame teisės akte – paveldo tvarkybos reglamente – yra išplėsta konservavimo sąvoka, numatant platesnį konservavimo darbų objektų sąrašą: konservavimas atliekamas ne tik kultūros paveldo objekte, kurio pagrindinis požymis yra registracija, tačiau ir kultūros paveldo statinyje ar jo dalyje. Teisinio reglamentavimo tikslu, paveldo tvarkybos reglamentas yra tikslesnis ir labiau atitinka teisinio nekilnojamojo paveldo apsaugos tikslus, tačiau teisinės technikos požiūriu, kaip minėta kelis kartus šioje analizėje, sąvokų gausa kelia reglamentavimo tikslingumo problemų, o šiuo atveju praplečia NKPAĮ nustatytas nuostatas.

Todėl Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ tikslinga suvienodinti sąvokas su NKPAĮ ir konservavimo darbus skirstyti į „konservavimo“ ir „užkonservavimo darbus“. Galimas situacijos sprendimas NKPAĮ 2 str. apjungti konservavimo ir užkonservavimo sąvokas į vieną – „konservavimas“.

⁸ http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Paveldo_apsauga.pdf

4.2.5 Restauravimas

NKPAJ 2 str. 29 d. **restauravimas** – visų išlikusių kultūros paveldo objekto autentiškų dalių ar elementų konservavimas, atskirų neišlikusių elementų ar dalių atkūrimas, nekilnojamosios kultūros vertybės požymių išsaugojimas, atskleidimas ir išryškinimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus.

Restauravimas (pagal aptariamą Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“) – tyrimais pagrįsti darbai, kuriais išsaugomas kultūros paveldo objekto autentiškumas ir vertingosios savybės, grąžinama pirminė išraiška ar savitas pavidalas. Restauravimo darbams atlikti naudojamos specialios technologijos ir medžiagos suderintos su kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių medžiagiškumu. Restauravimui taip pat priskiriami kultūros paveldo objekto prarastų dalių ir elementų savito pavidalo – formos bei medžiagiškumo atkūrimas, kai tokiems darbams naudojamos naujos technologijos.

Restauravimo darbams taikomi Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtinti Darbų medžiagų, mechanizmų, dokumentacijos rengimo ir darbo sąnaudų normatyvai, nurodyti Paveldo tvarkybos reglamentų sąrašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. JV-151 (Žin., 2005, Nr. 52-1757; 2010, Nr. 32-1505), ketvirtoje normavimo srityje.

4.2.5.1 Išvados ir pasiūlymai

Paveldo tvarkybos reglamente nėra praplėstos NKPAJ įtvirtintos restauravimo nuostatos ar sąvokos, o detaliau jos paaiškintos. Restauravimas paveldo tvarkybos reglamentų ir statybos techninių reglamentų suderinamumo aspektu nekelia problematikos, kadangi savo esme yra paveldo tvarkybos darbas, kuriam taikomos NKPAJ ir Paveldo tvarkybos reglamentų nuostatos. Jeigu restauravimo darbai atliekami kartu su kitais statybos darbais, tuomet NKPAJ ir Statybos įstatymo bei šių poįstatyminiai teisės aktai taikomi paraleliai.

4.2.6 Tvarkybos darbų planavimas ir projektavimas

Tvarkomųjų paveldosaugos darbų planavimas ir projektavimas **privalomas** kultūros paveldo objektams ir kultūros paveldo statiniams (išskyrus archeologinio paveldo ir dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektus) ir archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio vertingąja savybe, tvarkybai.

Tvarkybos darbų projektas rengiamas kaip atskiras projektas arba kaip sudėtinė statinio projekto dalis, kai statinio projektas yra privalomas Statybos įstatymo nustatytais atvejais. Gali būti rengiamas vienas tvarkybos darbų projektas apjungiantis kelias tvarkybos darbų rūšis (Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“).

Tvarkybos darbų rūšis parenkama Kultūros vertybių registre ar pagal jo duomenis sudarytame nekilnojamosios kultūros vertybės pase įrašytų apskaitos duomenų ir atliktų tyrimų pagrindu. Tvarkybos darbų rūšis parenkama ne tik tam, kad būtų išsaugomos objekto vertybės, tačiau taip pat, užtikrinti esminiai statinio reikalavimai, nurodyti Statybos įstatyme.

Tvarkybos darbų paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės privalomumas numatytas Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“.

4.2.6.1 Išvados ir pasiūlymai

Nors praktikoje nekyla didelių problemų ar neaiškumų rengiant kultūros paveldo statinio tvarkomųjų paveldosaugos darbu ir tvarkomųjų statybos darbų projektus kaip du atskirus dokumentus, tačiau teisinės technikos požiūriu,

reglamentavime neturi būti deklaratyvių nuostatų dėl galimybės rengti vieną projektą, o aiškiai nurodoma procedūra, kaip jis rengiamas ir, kad gaunami du leidimai – tvarkomiesiems paveldosaugos darbams ir tvarkomiesiems statybos darbams.

4.3 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“ nustato prašymų išduoti tvarkybos darbų projektavimo sąlygas pateikimą, projektavimo sąlygų parengimą, tvirtinimą ir išdavimą, apskaitą ir saugojimą, pripažinimą netekusiais galios.

Pagal NKPAJ 23 str. Kultūros paveldo tvarkyba atliekama:

- pagal nustatytus paveldosaugos reikalavimus;
- pagal kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentus (statybos techninius reglamentus), patvirtintus aplinkos ir kultūros ministrų;
- pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus, nustatančius reikalavimus konkreitiems tvarkybos darbams.

Tvarkybos projektas rengiamas remiantis Kultūros vertybių registro duomenimis, prieš projektavimą būtinų atlikti tyrimų išvadomis ir įvertinant planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai, kai tai atliekama Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nustatytais atvejais. Tyrimų, atliekamų prieš projektavimą ir reikalingų įvertinti poveikį aplinkai, privalomumą ir apimtį nustato paveldo tvarkybos reglamentai.

4.3.1 *Prašymo išduoti projektavimo sąlygas pateikimas*

Projekto sąlygas rengia, tvirtina ir išduoda:

- Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai padaliniai dėl kultūros paveldo objektų, išskyrus savivaldybės tarybos paskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų tvarkybos darbams atlikti;
- Savivaldybių administracijų padaliniai ar valstybės tarnautojai atsakingi už nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą – tik dėl objektų, kuriuos savivaldybės taryba yra paskelbusi saugomu kultūros paveldu.

Projektavimo sąlygoms gauti pareiškėjas pateikia:

- Nurodytos formos prašymą. Prašymai teikiami per Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinę sistemą (KPEPIS);
- Objekto valdymo teisę patvirtinantį dokumentą;
- Įgaliojimo kopiją;

- Projektinius pasiūlymus (privaloma tik rengiant restauravimo darbų projektą), projektiniai pasiūlymai turi būti parengti pagal Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“.

4.3.2 *Projektavimo sąlygų parengimas, tvirtinimas ir išdavimas*

Projektavimo sąlygos išduodamos per 15 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos per Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinę sistemą [KPEPIS]. Priėmus sprendimą prašymo netenkinti ir neišduoti projektavimo sąlygų, apie tai pareiškėjas informuojamas raštu per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo, nurodant priežastis kodėl netenkinamas prašymas.

Prašymas netenkinamas kai:

- Planuojami darbai kelia kultūros paveldo vertybių vertingųjų savybių sužalojimą;
- Kyla kultūros paveldo vertybių ar dalies sunaikinimo grėsmė.

Projektavimo sąlygose nurodoma:

- Tvarkybos darbų rūšys, kurioms išduodamos projektavimo sąlygos;
- Konkretūs ir pagrįsti paveldosaugos reikalavimai, turintys užtikrinti autentiškumo ir vertingųjų savybių išsaugojimą arba minimalių jų keitimą, pritaikant kultūros paveldo objektą naudojimui. Projektavimo sąlygose turi būti paaiškinta, remiantis kokiais apsaugos ir apskaitos dokumentais yra parengti sąlygose nurodyti paveldosaugos reikalavimai, nurodant konkrečias teisės normas, teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, kitų apsaugos ir apskaitos dokumentų duomenis;
- Privalomi atlikti taikomieji ir kiti tyrimai.

Išduotos projektavimo sąlygos galioja iki tvarkybos darbų priėmimo, išskyrus aptariamame paveldo tvarkybos reglamente numatytus atvejus, kai projektavimo sąlygos netenka galios, t. y.:

- Jos išduotos nesilaikant reglamente įtvirtintų reikalavimų;
- Pareiškėjas pateikė klaidingą informaciją, dėl kurio projektavimo sąlygos negalėjo būti išduotos, arba dėl kurių buvo nustatyti klaidingi ar ne visi paveldosaugos reikalavimai;
- Per du metus nuo Projektavimo sąlygų gavimo dienos nebuvo išduotas leidimas atlikti tvarkybos darbus;
- Išaiškėja naujos kultūros paveldo vertingosios savybės, pasikeičia kultūros paveldo objekto teisinis statusas ar paveldosaugos reikalavimai, įtakojantys tvarkybos darbus;
- pagal taisyklių reikalavimus išduodamos naujos projektavimo sąlygos.

Visais atvejais, išskyrus, jei per du metus nebuvo išduotas leidimas atlikti tvarkybos darbus, projektavimo sąlygos pripažįstamos netekusiomis galios jį išdavusios už kultūros paveldo objekto apsaugą atsakingos institucijos vadovo raštišku sprendimu iki leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo.

4.3.3 Projektavimo sąlygų pripažinimas netekusiomis galios

Projektavimo sąlygos netenka galios, kai:

- Jos išduotos nesilaikant reglamente įtvirtintų reikalavimų;
- Pareiškėjas pateikė klaidingą informaciją, dėl kurio Paveldosaugos sąlygos negalėjo būti išduotos, arba dėl kurių buvo nustatyti klaidingi ar ne visi paveldosaugos reikalavimai;
- Per du metus nuo Projektavimo sąlygų gavimo dienos nebuvo išduotas leidimas atlikti tvarkybos darbus;
- Išaiškėja naujos kultūros paveldo vertingosios savybės, pasikeičia kultūros paveldo objekto teisinis statusas ar paveldosaugos reikalavimai, įtakojantys tvarkybos darbus.

Aukščiau išvardintais atvejais, pripažinus projektavimo sąlygas netekusiomis galios, apie tai informuojamas pareiškėjas per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo, nurodant sprendimo motyvus, apskundimo tvarką.

Atsiradus kultūros paveldo objekte naujoms kultūroms vertybėms, išduodamos naujos projektavimo sąlygos. Sąlygos išduodamos atsižvelgiant į esamą padėtį ir atliktų darbų mastą. Jose nurodomi papildomi ar pasikeitę paveldosaugos reikalavimai.

4.4 Specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) turinio ir išdavimo tvarkos aprašas

Specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) turinio ir išdavimo tvarkos aprašas reglamentuoja prašymų išduoti specialiuosius paveldosaugos reikalavimus tvarkomiesiems statybos darbams:

- pateikimą;
- nagrinėjimą;
- specialiųjų paveldosaugos reikalavimų turinį;
- išdavimą;
- apskaitą;
- saugojimą;
- pripažinimą netekusiais galios.

Specialiuosius paveldosaugos reikalavimus parengia ir išduoda Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai skyriai, kai pagal NKPAJ ir Statybos įstatymą bei jį įgyvendinančius poįstatyminius teisės aktus jie turi būti taikomi rengiant statinio projektą ir **vykdant tvarkomuosius statybos darbus nekilnojamojoje kultūros vertybėje, jos teritorijoje, apsaugos zonoje**.

- **Laikinis apsaugos reglamentas (specialieji paveldosaugos reikalavimai)** – dokumentas, kuriuo pagal Statybos įstatymą nustatomi konkrečios nekilnojamosios kultūros vertybės, jos teritorijos, konkretaus kultūros paveldo statinio arba nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje ar apsaugos zonoje esančio statinio specialieji paveldosaugos reikalavimai;
- Specialieji paveldosaugos reikalavimai tvarkomiesiems statybos darbams (laikiniai apsaugos reglamentai) ir statybą leidžiantys dokumentai tvarkomuosius statybos darbus atlikti išduodami Statybos įstatymo nustatyta tvarka. Statybą leidžiantis dokumentas atlikti kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus išduodamas, kai toks projektas neprieštaruja paveldosaugos reikalavimams ir jam pritaria Departamento ir savivaldybės atstovai;
- Specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) turinio ir išdavimo tvarkos aprašas reglamentuoja prašymų išduoti specialiuosius paveldosaugos reikalavimus tvarkomiesiems statybos darbams pateikimą, nagrinėjimą, specialiųjų paveldosaugos reikalavimų turinį, išdavimą, apskaitą, saugojimą, pripažinimą netekusiais galios.

4.4.1 Pastabos ir pasiūlymai

- Pagal teisinį reglamentavimą, kai kultūros paveldo objekte ar kultūros paveldo statinyje atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai ir tvarkomieji statybos darbai užsakovas gauna projektavimo sąlygas remiantis Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“;
- Pagal nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliosiančią Statybos įstatymo redakciją specialieji paveldosaugos reikalavimai (laikinieji apsaugos reglamentai) tampa neprivalomi (Statybos įstatymo 2 str. 47 p. Specialieji reikalavimai apibrėžiami kaip neprivalomas, statytojo (užsakovo) pageidavimu statiniui nustatytų specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų paveldosaugos reikalavimų, specialiųjų saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimų rinkinys, kurį išduoda savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas).

4.5 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“ nustato:

- Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo statinių tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektų rengimo, tikrinimo ir tvirtinimo bei šių projektų keitimo ir saugojimo reikalavimus;
- Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo statinių, jų teritorijose planuojamų tvarkybos darbų projektinių pasiūlymų rengimo, jų tikrinimo ir saugojimo reikalavimus;
- Šiame PTR įtvirtintos nukreipiamosios teisės normos, nustatančios, kad:
  - **tvarkybos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios ekspertizės) privalomumą** ir atlikimo tvarką nustato Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“;
  - **statinio projekto ekspertizės privalomumą** ir atlikimo tvarką taip pat nustato minimas paveldo tvarkybos reglamentas.
- Kai projektiniai pasiūlymai planuojant tvarkomuosius statybos darbus privalomi pagal Teritorijų planavimo įstatymo 20 str. ir Statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ 60 p., jie rengiami minimo STR nustatyta tvarka;
- Tvarkybos darbų rūšys parenkamos ir nurodomos tvarkybos darbų projekte vadovaujantis paveldo tvarkybos reglamentu PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“. **Tvarkybos darbų projektas rengiamas kaip atskiras projektas arba kaip sudėtinė statinio projekto dalis, kai statinio projektas yra privalomas Statybos įstatymo nustatytais atvejais.** Gali būti rengiamas vienas tvarkybos darbų projektas apjungiantis kelias tvarkybos darbų rūšis.
- Tvarkybos darbų projektas rengiamas pagal tvarkybos darbų projektavimo sąlygas.
- Tvarkybos darbų projektus turi teisę rengti Specialistų, vykdančių nekilnojamojo kultūros paveldo taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus, rengiančių tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektus, atliekančių tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei vadovujančių tokiems darbams, atliekančių paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, atestavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. ĮV-146 „Dėl Specialistų, vykdančių nekilnojamojo kultūros paveldo taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus, rengiančių tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektus, atliekančių tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei vadovujančių tokiems darbams, atliekančių paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, atestavimo taisyklių ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto atestato formos patvirtinimo“, nustatyta tvarka atestuoti specialistai.

Statybos įstatymo 24 str. 2 d. numatyta, jog gali būti rengiamas vienas, skirtingas statybos rūšis arba tvarkomuosius statybos ir paveldosaugos darbus jungiantis statinio projektas, projekto pavadinime nurodant atliekamų darbų rūšis, jeigu:

- Numatoma atlikti statybos darbus, priskiriamus skirtingoms statybos rūšims;
- Numatoma atlikti kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus, kartu atliekant ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus.

Pagal aptariamą PTR, tvarkybos darbų projekto sprendiniais turi būti išsaugomas Paveldo objekto autentiškumas ir vertingosios savybės. PTR nurodo, kas sudaro Paveldo objekto tvarkybos darbų projektą, taip pat išvardina atvejus, kai gali būti rengiamas supaprastintos sudėties tvarkybos darbų projektas:

- **Neatidėliotiniams saugojimo bei apsaugos techninių priemonių įrengimo darbams**, nurodytiems Kultūros ministro įsakyme Nr. JV-607 „Dėl Apsaugos techninių priemonių įrengimo ir neatidėliotinių saugojimo darbų sąrašo patvirtinimo“, 5.4 ir 6.2 punktuose (*apsauginių stogų (stogelių), skydų ar kitokių uždengimo priemonių, skirtų apsaugojimui nuo atmosferos poveikio, įrengimas ir neatidėliotini saugojimo darbai skirti Nekilnojamojo kultūros paveldo būklės stabilizavimui ir avarijos grėsmės pašalinimui*);
- **nesudėtingiems remonto darbams**, kuriems priskiriami stogo dangos pakeitimo darbai (kai neliečiamos stogo konstrukcijos ir nekeičiamas esamos stogo dangos medžiagiškumas) ir fasadų dažymas;
- **Paveldo tvarkybos reglamento PTR „Tvarkybos darbų rūšys“ 16 punkte nurodytu atveju** („*Esant neatidėliotinam atvejui (dėl grėsmės žmonių gyvybei ir / ar kai yra akivaizdus griūties pavojus), statinio stabilumui užtikrinti būtini skubiai atlikti avarijos grėsmės pašalinimo darbai gali būti atliekami ir be tvarkybos darbų projekto bei leidimo atlikti tvarkybos darbus, tačiau parengus šių darbų aprašą ir, esant būtinybei, jų schemą.(...)“). **Pastaba:** tokiu atveju nelabai aišku, ar, pavyzdžiui, esant akivaizdžiam griūties pavojui turi būti rengiamas supaprastintos sudėties tvarkybos darbų projektas šio PTR nustatyta tvarka ar remiantis Paveldo tvarkybos reglamentu PTR „Tvarkybos darbų rūšys“, užtenka tik pateikti darbų aprašą. Taip pat kyla klausimas, koks yra šios normos santykis su avarijos grėsmės pašalinimo darbus reglamentuojančiu statybos techniniu reglamentu.*

Tvarkybos darbų projektai turi būti pateikti patikrinti (derinti) už kultūros paveldo apsaugą atsakingai institucijai, kuri per 15 darbo dienų (supaprastintos sudėties tvarkybos darbų projekto atveju – per 7 darbo dienas) šių projektų sprendiniams pritaria raštu ir institucijos spaudu „Suderinta“ bei šį projektą tikrinusio (derinusio) specialisto parašu. Priėmus sprendimą nepritari pateiktam tvarkybos darbų projektui, per nurodytus terminus projektą pateikęs asmuo raštu informuojamas apie nepritarimo motyvus, nurodant konkrečias pastabas ir sprendimo apskundimo tvarką. Taip pat PTR nurodomi sąlygos, kurioms esant projektui nepritariama:

Tvarkybos darbų projektui nepritariama, jei neįvykdyta bent viena iš šių sąlygų: **Pastaba:** lingvistine prasme būtų logiškiau nurodyti, jog projektui nepritariama, „jei egzistuoja viena iš šių sąlygų“, nes šiuo atveju paneigimas yra dvigubas):

- tvarkybos darbų projekto sprendiniai neužtikrina Paveldo objekto autentiškumo ir vertingųjų savybių išsaugojimo;
- tvarkybos darbų projektas neatitinka Projektavimo sąlygų ir/ar Reglamento reikalavimų;
- Šio PTR 5 ir 6 punktuose nurodytų ekspertizų, kai jos privalomos, išvados yra neigiamos;
- atliktų tyrimų duomenys yra nepakankami tvarkybos darbų projekto sprendiniams pagrįsti;

- tvarkybos darbų projekto sudėtis neatitinka PTR 3.06.01:2014 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“ 14 p. nustatytų reikalavimų arba supaprastintos sudėties tvarkybos darbų projekto sudėtis neatitinka Reglamento 15 p. nustatytų reikalavimų. **Pastaba:** kyla klausimas, kokia tolesnė procedūra (apskundimo terminai ir pan.), esant staigios grūties pavojui ar kitokiam neatidėliotam atvejui.

Tvarkybos darbų projekto keitimai (papildymai ir taisymai) atliekami parengiant naują tvarkybos darbų projektą, suteikus šiam dokumentui naują laidą.

Taip pat PTR reglamentuojama projektinių pasiūlymų rengimo, jų tikrinimo ir saugojimo tvarka. Statytojas (užsakovas) arba jo įgaliotas asmuo projektiniais pasiūlymais išreiškia, kaip numato atlikti tvarkybos darbus Paveldo objekte, šio objekto teritorijoje. Projektiniai pasiūlymai yra privalomi tik rengiant Paveldo objekto restauravimo projektą.

- **Baigiamosiose nuostatose numatyta, jog, kai tvarkybos darbų projektas rengiamas kaip sudėtinė statinio projekto dalis, tvarkybos darbų projektas statinio projekte pateikiamas kartu su leidimu tvarkomiesiems paveldosaugos darbams atlikti;**
- **Tačiau tokiu reglamentavimu iš esmės paneigiama nuostata, kad paveldo tvarkybos darbų projektas gali būti rengiamas kartu su statybos darbų projektu (sudėtinė jo dalis), nes rengiant statybos darbų projektą jau turi būti parengtas tvarkybos darbų projektas ir jo pagrindu gautas leidimas tvarkomiesiems paveldosaugos darbams atlikti. Tokiu būdu į rengiamą statybos projektą gali būti inkorporuojamas tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektas su išduotu leidimu ir tik tuomet gaunamas statybą leidžiantis dokumentas Statybos įstatymo nustatyta tvarka. Todėl toks reglamentavimas nėra visiškai tikslus lingvistine prasme.**

4.5.1 *Statybos techninis reglamentas STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“*

Tais atvejais, kai pagal Statybos įstatymą ir jo poįstatyminius teisės aktus atliekant kultūros paveldo objekto ir kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus yra reikalinga parengti tvarkomųjų statybos darbų projektą, kartu su NKPAĮ ir PTR taikomos ir statybos techninio reglamento nuostatos. Šis statybos techninis reglamentas nustato:

- statinio projekto (statybos projekto, rekonstravimo projekto, pastato atnaujinimo (modernizavimo) projekto, kapitalinio remonto projekto, paprastojo remonto projekto, supaprastinto statybos projekto, supaprastinto rekonstravimo projekto, kapitalinio remonto aprašo, paprastojo remonto aprašo, griovimo projekto, griovimo aprašo, supaprastinto griovimo aprašo, pastato (patalpos, patalpų) paskirties keitimo projekto, tvarkybos darbų projekto) (toliau – Projektas) rengimo tvarką;
- Projekto sudedamąsias dalis;
- ypatingo statinio Projekto ir statinio, įrašyto į valstybės investicijų programą, Projekto tvirtinimo tvarką;
- visuomenei svarbių statinių sąrašą, informavimo apie šių statinių ir statinių, kuriems Teritorijų planavimo įstatymo nustatytais atvejais nerengiamas detalusis planas, projektavimo pradžią tvarką;

- Projekto vadovo ir Projekto dalies vadovo teises ir pareigas.

Šiame STR numatyta, jog projektuojant kultūros paveldo statinį taikomi papildomi reikalavimai, kuriuos numato NKPAJ, jo pagrindu parengti paveldo tvarkybos reglamentai, taip pat šių statinių laikinieji apsaugos reglamentai.

Prie projekto sudedamųjų dalių nurodoma, jog Tvarkybos darbų projekto sudėtis nustatoma vadovaujantis NKPAJ nuostatomis.

- Įvertinus aukščiau aptartą teisinį reglamentavimą praktiniu aspektu visais atvejais, kai atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai ir tvarkomieji statybos darbai bus vadovujamasi dvejomis procedūromis ir projektas bei statybą leidžiantis dokumentas bus gaunamas dviem etapais: rengiamas tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektas ir jo pagrindu gaunamas leidimas tvarkomiesiems paveldosaugos darbams atlikti. Tuomet rengiamas statinio statybos darbų projektas, kurio sudėtimi yra tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektas ir leidimas tvarkomiesiems darbams atlikti, ir tuomet gaunamas statybą leidžiantis dokumentas (rašytinis pritarimas statinio projektui) Statybos įstatymo ir jį detalizuojančių poįstatyminių teisės aktų nustatyta tvarka.
- Aptariamas teisinis reglamentavimas praktikoje problemų nesukelia, kadangi gavus tvarkybos darbų leidimą paveldosaugos tvarkomieji darbai ir tvarkomieji statybos darbai gali tokiu būdu vykti ne vienu metu. Tačiau tuo atveju, jeigu tvarkomiesiems darbams pagal Statybos įstatymą ir Statybos techninius reglamentus būtina yra gauti tiek leidimą atlikti paveldosaugos tvarkybos darbus, tiek leidimą atlikti tvarkomuosius statybos darbus, tokios dvi administracinės procedūros neužtikrina ekonomiškumo principų taikymo. Todėl tokiais atvejais, kada reikalinga darbus atlikti vienu metu ir dėl to rengti bendrą tvarkomųjų paveldosaugos darbų ir tvarkomųjų statybos darbų projektą, siūlytina tai atlikti vienos administracinės procedūros metu (juo labiau, kad rengiant projektą ir gaunant statybą leidžiantį dokumentą Statybos įstatymo nustatyta tvarka kultūros paveldo vietovėje ar kultūros paveldo objekte, projektavimo sąlygos gaunamos ir projekto sprendiniai turi būti derinami paveldosaugą užtikrinančiomis institucijomis).

4.6 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“

4.6.1 Reglamentavimo sritis ir santykis su NKPAJ ir Statybos įstatymu

Pagal NKPAJ 23 str. 1 d. kultūros paveldo tvarkyba atliekama:

- pagal nustatytus paveldosaugos reikalavimus;
- pagal kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentus (statybos techninius reglamentus), patvirtintus aplinkos ir kultūros ministrų;
- pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus, nustatančius reikalavimus konkrečioms tvarkybos darbams.

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“ nustato leidimų atlikti kultūros paveldo objekto ar kultūros paveldo statinio tvarkybos darbus tvarką, t. y.: leidimų pateikimą, išdavimą, apskaitą ir saugojimą, galiojimo sustabdymą, pripažinimą netekusiais galios ir perregistravimą.

Atsižvelgiant į Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“ 6 p., šio PTR nustatyta tvarka išduodami leidimai atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus ir tais atvejais, kai atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai kartu atliekant ir tvarkomuosius statybos darbus.

Leidimą atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išduoda:

- Dėl savivaldybės paskelbtų saugomais objektų – savivaldybės administracijos;
- Dėl kitų kultūros paveldo objektų, išskyrus savivaldybių paskelbtais saugomais – Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai padaliniai.
- Pagal PTR formuluotę, leidimas atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išduodamas pagal popierinę tvarkybos darbų projekto versiją (nors nurodoma, kad galima teikti prašymą el. paštu prie jo pridendant išvardijamus dokumentus, tačiau nuoroda, kad turi būti pateikti 2 projekto egzemplioriai įtvirtina, kad projektas turi būti teikiamas popierinėje versijoje).

4.6.2 Statybos techninis reglamentas STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“

Pagal Statybos įstatymą statybą leidžiantis dokumentas **atlikti kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus (taip pat tais atvejais, kai kartu numatoma atlikti ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus)** išduodamas Statybos įstatymo nustatyta tvarka, atsižvelgiant į statybos rūšį. Šios nuostatos detalizuotos Statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“.

Pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“, norint gauti leidimą rekonstruoti statinį atlikti kapitalinio remonto (paprastojo remonto, kai tai nurodyta reglamente) darbus savivaldybės administracijai pateikiamas prašymas ir Statybos įstatyme bei Statybos techniniame reglamente numatyti dokumentai. Savivaldybės administracijos įgaliotas valstybės tarnautojas IS „Infostatyba“ užregistruoja prašymą ir ne vėliau kaip per 2 darbo

dienas joje paskelbia subjektus, jų įgaliotus padalinius ar įstaigas, kurie privalo pagal STR nurodytą kompetenciją patikrinti projekto atitiktį Statybos įstatymo 20 str. 3 d. nustatytiems reikalavimams.

Reglamento 9 priede numatyta, jog Kultūros paveldo departamentas tikrina projektus kultūros paveldo statinių, taip pat statinių, suprojektuotų kultūros paveldo objekto teritorijoje, kultūros paveldo vietovėje, jų kultūros paveldo objekto ar kultūros paveldo vietovės apsaugos zonose.

Paskelbus projektą privalančius patikrinti subjektus, per IS „Infostatyba“ kiekvienam subjektui automatiškai el. paštu išsiunčiamas pranešimas apie prievolę patikrinti projektą. Jei projektui pritarė visi privalėję jį patikrinti subjektai (įskaitant ir savivaldybės administraciją), savivaldybės administracijos įgaliotas valstybės tarnautojas apie tai, kad statybą leidžiantis dokumentas yra išduodamas, paskelbia IS „Infostatyba“ ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo projekto patikrinimo termino pabaigos (įskaitant termino pratęsimą); apie tai prašymo pateikėjas automatiškai informuojamas el. paštu. Jei projektui visi privalėję jį patikrinti subjektai pritarė iki pasibaigiant projekto patikrinimo terminui, šiame punkte nurodyti veiksmai gali būti atliekami nelaukiant projekto patikrinimo termino pabaigos.

4.6.3 LR Aplinkos ir kultūros ministrų įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamąsias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ (648/IV-470)

Nors šis įsakymas yra galiojantis teisės aktas, tačiau jo nuostatos nėra aktualios pasikeitus teisiniam reglamentavimui.

Be to, nuorodos šiame teisės akte yra neatitinkančios aktualaus reguliavimo. Jame numatyta, kad:

- visais atvejais, kai nekilnojamosios kultūros vertybės tvarkomos atliekant statybos darbus ir taikant paveldo apsaugos technologijas, statybos leidimas išduodamas vadovaujantis Statybos įstatymo ir statybos techninio reglamento STR 1.07.01:2002 „Statybos leidimas“ nustatyta tvarka (neqalioja)⁹, taip pat pateikus ir kultūros ministro nustatyta tvarka išduotą leidimą paveldo apsaugos technologijų darbams;
- Visais atvejais, kai tvarkant nekilnojamąsias kultūros vertybes atliekami **tik** paveldo apsaugos technologijų darbai arba paprastojo remonto statybos darbai (arba šie darbai neatliekami), leidimas tvarkyti nekilnojamąsias kultūros vertybes (atlikti paveldo apsaugos technologijų darbus) išduodamas kultūros ministro nustatyta tvarka; (tačiau: kaip jau minėta anksčiau, pagal Statybos techninį reglamentą STR „Statybą leidžiantys dokumentai“ 6 priedo 5 p. rašytinis pritarimas paprastojo remonto aprašui privalomas, kai keičiama kultūros paveldo statinio išvaizda, išskyrus atvejus, kai būtina skubiai sutvarkyti stichinės nelaimės sukeltus padarinius);
- Tais atvejais, kai atliekant nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje esančio statinio paprastąjį remontą keičiamas statinio fasadas, leidimas išduodamas kultūros ministro nustatyta tvarka. (pateikiama nuostata iš nebegaliojančio statybos techninio reglamento).

Kaip nurodyta aukščiau šioje analizėje, siūloma panaikinti šį įsakymą, kaip neatitinkantį pasikeitusio reglamentavimo.

4.6.4 Leidimų atlikti paveldo tvarkybos darbus galiojimas stabdymas ir pripažinimas netekusiais galios

- Leidimą turi teisę sustabdyti jį išdavusi institucija. Leidimas sustabdomas kai:
  - Pagal NKPAĮ 23 str. 10 d. Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros paveldo ministerijos nustačius, kad darbai atliekami nesilaikant Projekto ir/ar papildomų paveldosaugos reikalavimų, nurodytų leidime;

⁹ Statybos leidimų išdavimo tvarką šiuo metu reglamentuoja Statybos techninis reglamentas STR 1.07.01:2010 Statybą leidžiantys dokumentai, *paskutinį kartą keista: 2016 06 15 įsakymu Nr. D1-435.*

- Kai būtina patikslinti projektą, priešingu atveju tvarkybos darbai žalotų vertingąsias objekto savybes ar kiltų joms grėsmė;
  - Pagal NKPAJ 9 str.: jei atliekant tvarkybos darbus aptinkamos naujos objekto vertingosios savybės.
- Leidimai pripažįstami netekusiais galios:
    - Kai nustatoma, kad leidimas išduotas nesilaikant Reglamente nustatytų reikalavimų;
    - Pateikiama klaidinga informacija siekiant gauti leidimą;
    - Leidimą gavęs asmuo, kurio leidimas buvo sustabdytas, per nurodytą terminą nepašalini trūkumų;
    - Leidimą gavęs asmuo, kurio leidimas buvo sustabdytas, toliau vykdo tvarkybos darbus;
    - Per 5 metus nuo leidimo išdavimo datos, tvarkybos darbai nebuvo pradėti;
    - Perregistravus leidimą.

Institucija priėmusi sprendimą leidimą pripažinti netekusiu galios ne vėliau kaip per 3 darbo dienas raštu praneša pareiškėjui apie sprendimą. Sprendime nurodoma leidimo pripažinimo netekusiu galios priežastys, data bei sprendimo apskundimo tvarka.

4.6.5 Teisės aktų reglamentavimo neaiškumai

- Nors Statybos įstatyme (šiuo metu galiojanti redakcija) teigiama, jog įstatymas netaikomas nustatant nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ir kultūros paveldo statinių tvarkomųjų paveldosaugos darbų ir su jais susijusių procedūrų reikalavimus, kuriuos nustato Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, išskyrus Reglamente (ES) Nr. 305/2011 nustatytus esminius statinių reikalavimus ir įstatymo 13 str. 1 d. (teisė būti tyrinėtoju) nustatytus reikalavimus (Statybos įstatymas 1 str. 2 d. 2 p.), kitame straipsnyje teigiama, jog statybą leidžiantis dokumentas atlikti kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus (taip pat tais atvejais, kai kartu numatoma atlikti ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus) išduodamas šio įstatymo nustatyta tvarka, atsižvelgiant į statybos rūšį (Statybos įstatymo 23 str. 36 d.). Nors naujoje nuo 2017 m. sausio 1 d. galiosiančioje Statybos įstatymo redakcijoje šis neatitikimas išspręstas, rekomenduotina rengiant Statybos techninių reglamentų pakeitimo projektus į tai atsižvelgti.
- Sistemiškai analizuojant Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“, Statybos techninį reglamentą STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“, Statybos techninį reglamentą STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ bei Paveldo tvarkybos reglamentą Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“ tais atvejais, kai numatoma atlikti kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus (taip pat tais atvejais, kai kartu numatoma atlikti ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus) gaunami du leidimai – leidimas atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus ir statybą leidžiantis dokumentas, išduodamas Statybos įstatymo nustatyta tvarka (jeigu pagal Statybos įstatymą jis yra reikalingas).
- Aiškinant aukščiau nurodomus teisės aktus sistemiškai ir analizuojant normatyvinio reglamentavimo tikslus spręstina, jog Statybos įstatyme ir NKPAJ normos dėl statybą leidžiančio dokumento atlikti tvarkomuosius statybos darbus išdavimo tvarkos ir sąlygų atribotinos vadovaujantis keliais esminiais kriterijais:
  - ar tokiais darbais daroma įtaka vertingosioms savybėms ar autentiškumui;
  - koks darbų pobūdis pagal Statybos įstatymo nuostatas – ar tai yra statybos darbai ar nėra laikomi tokiais;

- Pagal aukščiau nurodytų požymių visumą turėtų būti sprendžiama koks teisinis reguliavimas taikomas: ar konkrečiam atvejui taikoma NKPAĮ ar Statybos įstatymas, ar taikomi šie teisės aktai kartu;
- Nors Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01: 2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ šie kriterijai yra apibrėžti, tačiau toks teisinis reglamentavimas turėtų atspindėti ne tik poįstatyminiuose teisės aktuose, tačiau ir NKPAĮ bei Statybos įstatyme, bei gali būti detalizuotas PTR ir STR bei kituose poįstatyminiuose teisės aktuose.

4.7 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.05.01:2015 „Tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“

NKPAJ 23 str. 12 d. nustatyta, jog **Kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų priėmimo tvarką tvirtina kultūros ministras, išskyrus kultūros paveldo statinių tvarkomuosius statybos ir želdynų tvarkymo darbus, kurių priėmimo tvarką tvirtina aplinkos ir kultūros ministrai.**

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.05.01:2015 „Tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“ nustato tvarkybos darbų, priėmimo komisijos skyrimo ir tvarkybos darbų priėmimo tvarką. Kultūros paveldo statinių tvarkomieji statybos ir želdynų tvarkymo darbai priimami Lietuvos Respublikos aplinkos ir Lietuvos Respublikos kultūros ministrų nustatyta tvarka. Tvarkybos darbus priima Komisijos, kurias skiria Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorius arba Savivaldybės administracijos direktorius:

- Komisiją sudaranti institucija, gavusi pareiškėjo raštišką prašymą priimti tvarkybos darbus, per 10 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos sudaro Komisiją. Prašymas Komisiją sudariusiai institucijai gali būti pateiktas tiesiogiai, atsiųstas paprastu arba el. paštu, arba pateiktas pasirinktinai per Paslaugų ir gaminių kontaktinį centrą ar, sukūrus Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinę sistemą, per šią sistemą;
- PTR reglamentuoja Komisijos sudarymo tvarką, taip pat numato, kokius dokumentus Komisijos pirmininkui turi pateikti kultūros paveldo objekto valdytojas ar jo įgaliotas asmuo arba tvarkybos darbų užsakovas ar jo įgaliotas asmuo iki tvarkybos darbų priėmimo. Komisija gali priimti visus tvarkybos darbų projekte numatytus tvarkybos darbus arba dalį numatytų darbų (kai dėl objektyvių priežasčių (finansavimo trūkumo ar kitų priežasčių) einamaisiais metais buvo neįmanoma atlikti visų tvarkybos darbų projekte numatytų tvarkybos darbų);
- Komisijos nariai patikrina, ar atlikti tvarkybos darbai atitinka šių darbų projektą ir reikalavimus, nustatytus paveldo tvarkybos reglamentuose bei šiems darbams išduotame leidime;
- Bendru sutarimu nustačiusi atliktų tvarkybos darbų neatitikimą tvarkybos darbų projektui ir reikalavimams, nustatytiems paveldo tvarkybos reglamentuose bei šiems darbams išduotame leidime, ir trūkumus, komisija informuoja pareiškėją, o pareiškėjui pašalinus trūkumus ir apie pranešus, paskiriama nauja tvarkybos darbų priėmimo data.
- Priimami tik tie tvarkybos darbai, kurie atitinka tvarkybos darbų projektą ir reikalavimus, nustatytus paveldo tvarkybos reglamentuose ir šiems darbams išduotame leidime. Tvarkybos darbai nepriimami, jei nors vienas Komisijos narys nesutinka pasirašyti tvarkybos darbų priėmimo akto.

Pagal Statybos įstatymą, statyba užbaigiama surašant statybos užbaigimo aktą (deklaraciją apie statybos užbaigimą).

Statybos techninis reglamentas STR 1.11.01:2010 „Statybos užbaigimas“ detalizuoja statybos užbaigimo tvarką, nurodytą Statybos įstatymo 28 str.. Kapitalinis remontas užbaigiamas statytojui ar jo teises ir pareigas perėmusiam asmeniui surašant deklaraciją apie statybos užbaigimą, ją patvirtinant ir įregistruojant Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos. Deklaracijas apie statybos užbaigimą tvirtina statybos valstybinę priežiūrą vykdančios pareigūnai.

- **Statybos užbaigimo aktas** – šiame STR nustatyta tvarka sudarytos statybos užbaigimo komisijos surašytas dokumentas, patvirtinantis, kad statinys pastatytas, rekonstruotas ar daugiabutis namas ar visuomeninės paskirties pastatas atnaujintas (modernizuotas) pagal statinio projekto sprendinius;

- **Deklaracija apie statybos užbaigimą** – statytojo (užsakovo, savininko, valdytojo) ir kitų statybos dalyvių pasirašytas dokumentas, kuriuo paskelbiama, kad statybos darbai užbaigti ar statinio (patalpų) paskirtis pakeista pagal statinio projekto (kai jis privalomas) sprendinius ar teisės aktų reikalavimus, jei statinio projektas nebuvo rengiamas.

Komisijas (vardines) tvarkomaisiais dokumentais sudaro, keičia jų sudėtį ar panaikina Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos viršininkas ar jo įgalioti Inspekcijos padalinių vadovai. Komisijos pirmininkas organizuoja Procedūras, šio STR nustatytais atvejais sprendžia, kurie Komisijos nariai dalyvaus tikrinant konkretų statinį, **STR numato, jog Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tikrina kultūros paveldo statinius, statinius kultūros paveldo objekto teritorijoje, kultūros paveldo vietovėje ar jų apsaugos zonose.**

Pastaba:

Kultūros ir aplinkos ministrų įsakymas „Dėl Kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos ir želdynų tvarkymo darbų priėmimo taisyklių patvirtinimo“ (2005 m. birželio 1 d. Nr. D1-276/JV-230) reglamentuoja kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos ir želdynų tvarkymo darbų priėmimo reikalavimų taikymą. Jose nurodyta, jog Kultūros paveldo statiniuose vykdomi tvarkomieji statybos darbai priimami (rekonstruoti ar suremontuoti statiniai pripažįstami tinkamais naudoti) vadovaujantis Statybos įstatymu ir Statybos techniniu reglamentu STR 1.11.01:2002 „**Statinių pripažinimo tinkamais naudoti tvarka**“ (**nebegalioja**), papildytu Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtintų paveldo tvarkybos reglamentų ir/ar kultūros paveldo tvarkybą reglamentuojančių taisyklių nuostatomis (tiesiogiai arba nuorodomis).

Siekiant teisinio aiškumo, siūlytina:

- Patikslinti Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.05.01:2015 „Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“, numatant, jog kultūros paveldo statinių tvarkomieji statybos ir želdynų tvarkymo darbai priimami vadovaujantis Statybos įstatymu ir Statybos techniniu reglamentu STR „Statybos užbaigimas“, o ne Lietuvos Respublikos aplinkos ir Lietuvos Respublikos kultūros ministrų nustatyta tvarka arba atitinkamai aktualizuoti minėtą įsakymą.

4.8 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“ nustato nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos ekspertizės:

- privalomumo atvejus;
- atlikimo tvarką;
- Projekto specialiosios ekspertizės sudėtį.

Atliekant projekto paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, tikrinama, ar projekto sprendiniai atitinka paveldosaugos reikalavimus, užtikrinančius autentiškumo išsaugojimą, kurie nustatyti:

- Lietuvos Respublikos kultūros ministro tvirtinamais paveldo tvarkybos reglamentais;
- laikiniais apsaugos reglamentais (projektavimo sąlygomis), apsaugos reglamentais (kai tokie išduoti) ir apsaugos sutartimis (kai tokios sudarytos);
- teritorijų planavimo dokumentais, kitais veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančiais dokumentais;
- specialiosiomis žemės ir miško naudojimo sąlygomis;
- kitais teisės aktais.

4.8.1 Paveldosaugos ekspertizės privalomumo atvejai

Paveldosaugos (specialioji) ekspertizė yra privaloma, kai:

- nekilnojamojo kultūros paveldo statinio projekte numatomi šio statinio tvarkomieji statybos darbai arba kartu su jais ir tvarkomieji paveldosaugos darbai;
- rengiamas tik nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektas.

Visais atvejais, kai atliekama paveldosaugos ekspertizė, ji turi būti atlikta **iki** statinio projekto bendrosios ekspertizės ir jos išvados pateikiamo ir ji turi būti pateikiama bendrosios ekspertizės rangovui kartu su projektu.

Kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės atlikimo tvarką taip pat reglamentuoja **Statybos techninis reglamentas STR 1.06.03:2002 „Statinio projekto ekspertizė ir statinio ekspertizė“**. Šiame statybos techniniame reglamente pažymima, jog kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės privalomumą nustato *LR aplinkos ministro ir LR kultūros ministro 2005 m. birželio 1 d. įsakymas Nr. D1-279/JV-233 „Dėl Kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės atlikimo taisyklių patvirtinimo“* (Žin., 2005, Nr. 72-2618).

- Kultūros paveldo statinio projekto ekspertizė atliekama tik gavus šio projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės, atliktos pagal Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“ teigiamas išvadas;
- Kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės privalomumo atvejai (pagal LR aplinkos ministro ir LR kultūros ministro 2005 m. birželio 1 d. įsakymą Nr. D1-279/JV-233 „Dėl Kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės atlikimo taisyklių patvirtinimo“):
  - Visais atvejais, kai kultūros paveldo statinio projekte numatomi kultūros paveldo statinio ar jo teritorijos tvarkomieji statybos darbai ir (arba) tvarkomieji paveldosaugos darbai, kuriems taikomas Viešųjų pirkimų įstatymas, tokio statinio projekto bendroji ar dalinė ekspertizė yra privaloma ir atliekama gavus statinio projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės teigiamas išvadas bei vadovaujantis reikalavimais, nustatytais;
  - Kitais atvejais atliekama tik projekto (jo dalies) paveldosaugos (specialioji) ekspertizė vadovaujantis reikalavimais.
- Pagal Statybos techninio reglamento STR 1.06.03.2002 „Statinio projekto ekspertizė ir statinio ekspertizė“ nuostatas visais atvejais yra privaloma statinio ekspertizė atliekant ypatingo statinio statybos darbus. Kadangi kultūros paveldo statinys pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.01.06.2010 „Ypatingi statiniai“ yra priskiriamas ypatingų statinių grupei, tai kultūros paveldo statinio, įregistruoto Kultūros vertybių registre, statybos darbų bendroji ekspertizė visais atvejais yra privaloma.

4.8.2 Paveldosaugos ekspertizės atlikimas

- Atlikti ekspertizę turi teisę užsakovo parinktas ekspertizės specialistas, atestuotas Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtinta tvarka. Šis ekspertizės specialistas neturi teisės atlikti konkretaus projekto paveldosaugos ekspertizės, jei jis yra ar buvo šio projekto rengėjas arba dirba įmonėje, kurios specialistai rengė šį projektą.
- Projekto paveldosaugos ekspertizė atliekama užsakovo lėšomis iki leidimo atlikti tvarkomuosius statybos ar paveldosaugos darbus išdavimo, bet ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo projekto pateikimo ekspertizei dienos.
- Projekto paveldosaugos ekspertizė įforminama aktu, kurio pavyzdys pateikiamas reglamento priede. Ekspertizės aktą pasirašo ją atlikęs ekspertizės specialistas;
- Paveldosaugos (specialioji) ekspertizė atliekama per 1 mėnesį nuo projekto pateikimo ir pateikiama kartu su tvarkomųjų statybos darbų projektu arba tvarkomuoju paveldosaugos darbų projektu iki leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos ar tvarkomuosius statybos darbus.
- Projekto paveldosaugos ekspertizės pastabos, yra privalomos projektuotojui ir statytojui. Rengiamas projektas turi būti pataisytas pagal privalomas pastabas iki nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų

projekto pateikimo savivaldybės nuolatinei statybos komisijai arba iki pateikiant prašymą išduoti leidimą atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus;

- Jeigu taisomas projektas po projekto pataisymo privaloma gauti paveldosaugos ekspertizę atlikusio ekspertizės specialisto išvadą.

4.8.3 Teismų praktika „Dėl privalomumo atlikti ekspertizę pastatuose, neįregistruotuose kaip kultūros paveldo objektai“

Teismų praktikoje analizuojant aukščiau nurodomų teisės aktų taikymo problematiką dėl paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo kultūros paveldo statinyje, kuris nėra apibrėžtas pagal NKPAĮ kaip kultūros paveldo objektas, t. y. nėra registruotas kaip saugomas, aiškiai pasisakyta, kad kultūros paveldo vietovė būtent ir lemia jame esančių statinių buvimą kultūros paveldo statiniu, todėl atliekant statinio, esančio kultūros paveldo vietovėje tvarkomuosius statybos darbus turi būti atliekama paveldosaugos (specialioji) ekspertizė. Konkrečiai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad:

- Nors ne kiekvienas pastatas, esantis kultūros paveldo vietovėje, yra kultūros paveldo objektas, registruotas kaip savarankiška nekilnojamoji kultūros vertybė, bet kultūros paveldo vietovės vertingosios savybės gali būti susijusios būtent su toje vietovėje esančiais pastatais, kurie neįregistruoti kaip kultūros paveldo objektai (žr. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. JV-150 patvirtintą Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašą). (...) Atsižvelgiant į tai, kad atliekant pastato, esančio kultūros paveldo vietovėje, tvarkomuosius statybos darbus gali būti pažeistos kultūros paveldo vietovės vertingosios savybės, toks pastatas laikytinas kultūros paveldo statiniu ir tokio statinio tvarkomųjų statybos darbų projektui privalo būti atlikta paveldosaugos (specialioji) ekspertizė. Priešinga išvada suponuotų, kad kultūros vertybe pripažintoje vietovėje esančių statinių tvarkomieji statybos darbai galėtų būti atliekami netikrinant, ar projekto sprendiniai atitinka paveldosaugos reikalavimus, užtikrinančius kultūros paveldo vietovės autentiškumo išsaugojimą.¹⁰

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 29 d. nutartis c. b, Nr. 3K-3-255-219/2015.

4.9 Teisės aktuose numatyta projektuotojų, ekspertų ir kitų statybos dalyvių atsakomybė

Statybos įstatymo 14 skirsnyje numatoma atsakomybė projektuotojui ir ekspertui už statinio projekto, kurio sprendiniai prieštarauja esminiams su statinio sauga susijusiems statinių reikalavimams ar teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, pateikimą statinio projekto užsakovui.

Statybos įstatymo (redakcija galiosianti nuo 2017 m. sausio 1 d.) 11 skirsnyje aptariama statinio projektuotojo, statinio projekto (jo dalies) ekspertizės rangovo, statinio statybos techninio prižiūrėtojo civilinė atsakomybė, kuri draudžiama privalomuoju draudimu.

Statybos įstatymo 42 str. 1 d. (redakcija galiosianti nuo 2017 m. sausio 1 d.) nurodoma, kad statinio statybos, rekonstravimo, remonto, atnaujinimo (modernizavimo), griovimo ir kultūros paveldo statinio tvarkomieji statybos darbai draudžiami privalomuoju draudimu. Statybos įstatymo 42 str. 3 d. Kad tokių draudimo sutarčių objektas yra rangovo arba statytojo (užsakovo), kai statyba vykdoma ūkio būdu, vykdomi statinio statybos, rekonstravimo, remonto, atnaujinimo (modernizavimo), griovimo ar *kultūros paveldo statinio tvarkomieji statybos darbai*, jiems atlikti į draudimo objekto vietą pristatyti statybos produktai, taip pat rangovo civilinė atsakomybė už padarytą žalą tretiesiems asmenims ir statytojo (užsakovo) turtui, kuris nelaikomas statybos darbų rezultatu. **Šiuo metu galiojančioje Statybos įstatymo redakcijoje nuostatos dėl kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos darbų privalomojo draudimo nėra.**

Statybos įstatymo 46 str. 2 d. nurodoma, jog *Pagal statinio statybos, rekonstravimo, remonto, atnaujinimo (modernizavimo), griovimo ar kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų ir civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą draudikas atlygina statytojui (užsakovui), draudėjui ir tretiesiems asmenims draudėjo ir apdraustųjų padarytą žalą statiniui, trečiojo asmens sveikatai, žalą, atsiradusią dėl gyvybės atėmimo, arba žalą trečiojo asmens turtui.* Tokio privalomojo draudimo taisyklės dar nėra patvirtintos.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatoma administracinė atsakomybė už NKPAĮ pažeidimus.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato atsakomybę už kultūros paveldo objekto sunaikinimą.

Taigi iš esmės naujoje Statybos įstatymo redakcijoje draudimo produktų pagalba sprendžiamas materialinės žalos atlyginimo klausimas, kas nebuvo išspręsta seniau.

4.10 Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 4.01.01:2007 „Nekilnojamojo kultūros paveldo ardomųjų tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudų normatyvai“

Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 4.01.01:2007 „Nekilnojamojo kultūros paveldo ardomųjų tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudų normatyvai“ yra skirtas **apskaičiuoti nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudas**, kurių pagrindu nustatoma:

- šių darbų skaičiuojamoji kaina,
- rengiamos tyrimo ir projektavimo darbų sąmatos,
- projektavimo konkursų dokumentai bei sutartys.

Taip pat Reglamento normatyvai gali būti naudojami planuojant investicijas bei rengiant paveldo tyrimo ir projektavimo darbų pagrindimus. Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ir projektavimo dokumentacijos rengimo darbų normatyvinės sąnaudos – tai techniniu, apskaičiavimo bei ekspertiniu būdu nustatyta vidutinė darbo trukmė. Normatyvinės sąnaudos skaičiuojamos technologiškai apibrėžtam vienetiniam darbui ir išreiškiamos fiziniiais matavimo vienetais.

Tyrimų, projektavimo dokumentacijos rengimo darbų sąnaudų poreikio apskaičiavimai atliekami vadovaujantis Reglamento prieduose pateikiamais normatyvais ir paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.06.01:2007 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės bei statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“.

5 IŠVADOS

1. NKPAJ įtvirtintos pagrindinės su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba susijusios sąvokos. Pažymėtina, jog kai kurių sąvokų abstraktumas ir jų tarpusavio panašumas (kultūros paveldas, kultūros paveldo objektai, nekilnojamas kultūros paveldas, nekilnojamoji kultūros vertybė ir kt.) praktikoje gali kelti daug neaiškumų ir apsunkinti įstatymo nuostatų praktinį taikymą. Nors teisės aktų analizės objektas yra poįstatyminių teisės aktų atitikimo aukštesnės galios teisės aktų reglamentavimui ir sąvokoms įvertinimas, tačiau teisinio aiškumo tikslu, tikslinga yra konkretinti ir NKPAJ įstatyme vartojamas sąvokas jam apjungiant ar sukongretinant:

- 1.1. Pasiūlymas dėl NKPAJ 2 str. koregavimo (siūloma išplėsti kultūros paveldo objekto sąvoką į ją inkorporuojant nekilnojamosios kultūros vertybės apibrėžimą ir atsakyti Nekilnojamosios kultūros vertybės sąvokos kaip atskiros):

„2. Kultūros paveldo objektai – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės (kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma), t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti, **neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso;**

Kultūros paveldo vietovė – teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų;

Kultūros paveldo statinys – vertingųjų savybių turintis pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalūs nekilnojamieji dailės kūriniai;

Nekilnojamas kultūros paveldas – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija;

~~**Nekilnojamoji kultūros vertybė** – kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso.“~~

2. 2016 m. birželio 30 d. patvirtinus Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymą atitinkamai buvo pakeista 2 str. 16 p. įtvirtinta kultūros paveldo statinio remonto sąvoka, ją praplečiant. Papildomai prie vartojamos sąvokos „vertingosios savybės“, kas kėlė taikymo problematiką, papildomai įvedama „autentiškumo sąvoka“, kuri yra platesnė vertinamuoju požiūriu, nei „vertingosios savybės“. Visgi net praplėtus remonto sąvoką, kyla remonto darbų kaip tvarkomųjų paveldosaugos darbų problematikos klausimas, kadangi remonto darbai savo esme yra statybos darbai, tačiau šiuo atveju, akivaizdu, kad jie yra priskiriami prie tvarkomųjų paveldosaugos darbų kaip atskira rūšis. Tačiau remonto darbų, kurie būtų laikomi tvarkomaisiais paveldosaugos darbais arba tvarkomaisiais statybos darbais, atskyrimas teisiškai yra sudėtingas ir visais atvejais turės būtų praktiškai vertinamas atliekamų darbų turinys. Vis tik galima teigti, jog pagal naująją NKPAJ 2 str. 16 d. redakciją, apibrėžiančią kultūros paveldo statinio remonto sąvoką, tampa sunkiau atriboti remontą (tvarkomieji statybos darbai) nuo tvarkomųjų paveldosaugos darbų, todėl visais atvejais atliekant remonto darbus kultūros paveldo statinyje visų pirma vertintina, ar reikalinga rengti projektą ir gauti statybą leidžiantį dokumentą (rašytinį pritarimą statinio projektui) remiantis Statybos įstatymo ir Statybos techninių reglamentų nuostatomis.

3. Analizuojant kultūros paveldo statinio remonto kaip tvarkomųjų paveldosaugos darbų sąvoką, teisės aktuose nėra atskleistas jos turinys. Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ įtvirtinta kaip viena iš paveldo tvarkybos darbų rūšių yra „remontas“. Pagal šiuo metu galiojančią NKPAJ įstatymo redakciją „remontas“ priskiriamas kaip atskira paveldo tvarkybos darbų rūšis, nors savo esme yra statybos darbai. Teisinio reglamentavimo prasme, kultūros paveldo statinio remontas vėlgį laikytini paveldo tvarkybos darbais, išskyrus atvejus, kai jie laikomi statybos darbais pagal Statybos įstatymo nuostatas. Taigi remonto darbų priskyrimas tvarkomiesiems paveldosaugos darbams ir tvarkomiesiems statybos darbams yra komplikuoatas. Taigi analizuojant Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“, Statybos techninį reglamentą STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ ir Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ nėra aišku, ar atliekant kultūros paveldo statinio remonto darbus, kuriais nekeičiamos statinio vertingosios savybės ir nenaudojamos specialiosios technologijos autentiškumui išsaugoti vadovaujamosi PTR ar STR: Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ įtvirtina, kad tvarkomiesiems statybos darbams taikytini normatyviniai statybą reglamentuojantys dokumentai; Statybos techniniame reglamente STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nurodoma, kad atliekant nekilnojamojo kultūros paveldo statinio paprastojo remonto statybos darbus, apibrėžtus STR 1.01.08:2002, taikomi NKPAJ ir PTR; Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nurodoma, kad kultūros paveldo statinio prarastų fizinių savybių atstatymo darbai, kuriuos atliekant maksimaliai saugomos vertingosios savybės, išlaikoma objektų esama forma ir konstrukcijos, elementuose panaudotos medžiagos, atliekami vadovaujantis PTR; Pagal Statybos techninį reglamentą STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“, rašytinis pritarimas paprastojo remonto aprašui privalomas atliekant kultūros paveldo statinio paprastąjį remontą, kai keičiama statinio išvaizda.
4. Šiuo metu galiojančioje Statybos įstatymo redakcijoje pasitaikęs neapibrėžtumas vienoje normose nurodant, kad įstatymo normos netaikomos atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus, kitu atveju tikslinant sąvoką „tvarkomuosius statybos darbus“ nurodant, kad jie apima ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus, naujoje nuo 2017 m. sausio 1 d. galiojančioje įstatymo redakcijoje panaikinus sąvoką Tvarkomieji statybos darbai, yra išspręstas.
5. Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ nurodoma, kad, jei atliekami tvarkomieji statybos darbai kultūros paveldo statiniuose – vadovaujamosi normatyviniais statybos techniniais dokumentais. Tai statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo statinyje, jo teritorijoje ar apsaugos zonoje, kultūros paveldo vietovėje. Tačiau analizuojant šią sąvoką pagal normos žodinę formuluotę tokiems tvarkomiesiems statybos darbams, kurie atliekami kultūros paveldo statinyje, turi būti taikomi normatyviniai techniniai dokumentai, bet ne PTR. Vertinant sistemiskai ir atsižvelgiant į normos tikslus, ši sąvoka būtų tikslintina nurodant, kad tai būtų tik tokie darbai, kurie nedaro įtakos kultūros paveldo objekto vertingosioms savybėms ar autentiškumui (jos nėra keičiamos).
6. Sistemiskai aiškinant PTR taikymą, būtent tvarkomiesiems paveldosaugos darbams, kurie yra ir statybos darbai, taikomi STR ir PTR kartu. Nenurodoma kuris teisės aktas turi viršenybę, vadinasi kiekvieną kartą turi būti analizuojamas konkretus normos taikymo atvejis, nes PTR ir STR kaip teisės aktai yra vienodos teisinės galios teisės aktų hierarchinėje struktūroje. Todėl kiekvienu konkrečiu PTR ir STR koreliacijos atveju turi būti išspręstas kolizijos klausimas, vertinant, kuri teisės norma yra bendroji, kuri specialioji. Atitinkamai pakeitus teisės aktus, kaip siūloma šios analizės išvadų 7 punkte, būtų išspręstas minimas teisės aktų taikymo klausimas, nustatant aiškias taisykles dėl specialiųjų ir bendrųjų normų.
7. Paveldo tvarkybos reglamento PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ ir Statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nuostatos nėra visiškai suderintos, reglamentavimas šiek tiek skiriasi, PTR nėra taisyklių, kaip sprendžiamos kolizijos, nors STR ir PTR teisės aktų hierarchijoje yra vienodos teisės galios aktai, todėl siūlytina jas suvienodinti ir sukonkretinti:
  - 7.1. Siūloma pakoreguoti Paveldo tvarkybos reglamento PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ 4 punktą reglamentavimą suvienodinant su Statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nuostatomis:

„4. Paveldo tvarkybos reglamentais vadovaujamosi rengiant kultūros vertybių išaiškinimo dokumentus, paveldosaugos reikalavimus nustatančius dokumentus, planuojant, projektuojant ir atliekant nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei atliekant kultūros vertybių,

kurios yra viena iš kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, tyrimo, konservavimo ir restauravimo darbus, **Kultūros paveldo statinio remonto darbus, kai pagal Statybos įstatymą nereikalinga gauti statybą leidžiantį dokumentą.** Normatyviniais statybos techniniais dokumentais, **papildytais paveldo tvarkybos reglamentuose nustatytais reikalavimais** vadovujamasi atliekant tvarkomuosius statybos darbus kultūros paveldo statiniuose ir jų teritorijose, **Kultūros paveldo** vietovėse bei kultūros paveldo statinių ir **kultūros paveldo** vietovių apsaugos zonose. Paveldo tvarkybos reglamentais ir normatyviniais statybos techniniais dokumentais vadovujamasi atliekant tvarkomuosius paveldosaugos ir statybos bei kraštotvarkos darbus kultūros paveldo statiniuose ir jų teritorijose, **Kultūros paveldo** vietovėse bei kultūros paveldo statinių ir vietovių apsaugos zonose.“

8. Statybos techniniame reglamente STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nurodoma, kad taikoma tik NKPAĮ ir PTR, kai atliekami nekilnojamojo kultūros paveldo statinio paprastojo remonto statybos darbai, apibrėžti STR 1.01.08:2002. Tačiau Paveldo tvarkybos reglamente PTR 1.01.01:2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ atvejais, kada kultūros paveldo statinyje numatoma atlikti tik paprastojo remonto darbus, nurodo taikyti normatyvinius statybą reglamentuojančius teisės aktus, nes atliekami ir tvarkomieji paveldosaugos darbai, kuomet taikoma PTR ir STR kartu. Siūlymas atitinkamai pakeisti Statybos techniniame reglamente STR1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ nuostatas suvienodinant teisinį reglamentavimą bei vartojamas sąvokas su PTR, todėl tikslinga koreguoti Statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ 7 punktą taip:

„7. Visais kitais atvejais, kai nekilnojamojo kultūros paveldo statinių tvarkomieji darbai atliekami tik pagal paveldo apsaugos technologijų reikalavimus ir/arba atliekami šio statinio paprastojo remonto statybos darbai, apibrėžti statybos techniniame reglamente STR 1.01.08:2002 [3.5] išskyrus atvejus, kada paprastojo remonto darbams reikalinga gauti statybą leidžiantį dokumentą, vadovujamasi reikalavimais, nustatytais:

7.1. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu;

7.2. Lietuvos Respublikos kultūros ministro patvirtintais teisės aktais – paveldo tvarkybos reglamentais, parengtais vadovaujantis Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklių nuostatomis.“

9. Vertinant Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ santykį su Statybos techniniu reglamentu STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ bei Statybos techniniame reglamente STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ įtvirtintomis normomis, numatančiomis, jog kultūros paveldo statinio paprastajam remontui taikoma NKPAĮ ir PTR, matyti tokie teisiniai neatitikimai: Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ taikymo sritis nėra apibrėžta tiksliai, nurodoma, kad reglamentas taikomas – kultūros paveldo objektų tvarkybai, kas neatitinka NKPAĮ, Statybos techniniame reglamente STR 1.07.01:2010 „Statybą leidžiantys dokumentai“ bei Statybos techniniame reglamente STR1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ vartojamų sąvokų. Dėl nurodytų vartojamų sąvokų painumo „kultūros paveldo objektas“ (reikalingas registracijos požymis), „kultūros paveldo statinys“, tampa ne visiškai aiški Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ taikymo sritis, nors įstatymo leidėjo tikslas yra pakankamai aiškus – saugoti vertingąsias kultūros paveldo statinio savybes. Todėl siūlytina pakoreguoti Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ 2 p.:

„2. Reglamentas taikomas pavienių, kompleksinių ar į kompleksą įeinančių kultūros paveldo objektų, **kultūros paveldo statinių** (išskyrus archeologinio paveldo ir dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektus) ir archeologinių tyrimų metu aptikto architektūrinio paveldo, kuris, atlikus architektūrinius tyrimus, pripažintas kultūros paveldo statinio vertingąja savybe, tvarkybai.“

10. Taip pat apibendrinant įtvirtintą reguliavimą pastebėtina, jog skiriasi teisės aktų nuostatose įtvirtinti reikalavimai, kaip elgtis esant avarijos grėsmei, kai darbus būtina atlikti nedelsiant. Vienu atveju Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nurodoma, kad reikia ne vėliau kaip per 2 dienas informuoti Kultūros paveldo departamentą ir pateikti darbų aprašą, kitu atveju (kolegialių institucijų 2003 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 648/IV-470 „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamasias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo

tvarkos“) – būtina samdytis atestuotą kultūros vertybių apsaugos specialistą ir informuoti Kultūros paveldo departamentą, pateikiant šio specialisto išvadas. Kadangi pastarasis įsakymas neatitinka esamo teisinio reglamentavimo, siūlytina jį panaikinti ir vadovautis Paveldo tvarkybos reglamentuose numatytais taisyklėmis.

11. Nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos nuo sunykimą ir išsaugojimo atžvilgiu reglamentavimas nėra ydingas, tačiau Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nuostatos praplečia NKPAJ 2 str. 6 d. normas įvertinus tai, kad esant neatidėliotinam atvejui (avarijos grėsmės atveju) darbai gali būti atliekami be tvarkybos darbų projekto bei leidimo atlikti tvarkybos darbus, tokių atvejų sąrašas turi būti aiškus. NKPAJ įvardijimas kriterijus – galima staigi griūtis, tačiau PTR tokių atvejų sąrašas yra platesnis. Be to, NKPAJ numatyta, jog avarijos grėsmės pašalinimo darbai turi būti atliekami minimaliai keičiant vertingąsias savybes. Siūlytina šį reikalavimą įtvirtinti ir detalizuoti PTR, įvertinant ir reglamentavimo tikslingumą (siekiama apsaugoti nekilnojamąją kultūros vertybę nuo griūties, pavojaus žmonių gyvybei ir sveikatai, tuo pačiu siekiama maksimaliai išsaugoti vertingąsias savybes). Siūlytina patikslinti, kokiais atvejais atvejais gali būti laikomas neatidėliotinu, nes dabartiniame PTR išskiriami tik 2 atvejai: grėsmė žmonių gyvybei ir/ar akivaizdus griūties pavojus. Manytina, jog toks sąrašas nėra pakankamas. Būtu tikslinga išskirti ir kitas priežastis: grėsmė žmonių gyvybei, sveikatai ar asmenų turtui šia nuostata papildant Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ 16 punktą, pirmą punkto sakinį išdėstant jį taip:

„16. Esant neatidėliotinam atvejui (dėl grėsmės žmonių gyvybei, **sveikatai turtui** ir/ar kai yra akivaizdus **staigios** griūties pavojus), statinio stabilumui užtikrinti būtini skubiai atlikti avarijos grėsmės pašalinimo darbai gali būti atliekami ir be tvarkybos darbų projekto bei leidimo atlikti tvarkybos darbus, tačiau parengus šių darbų aprašą ir, esant būtinybei, jų schemą, **kiek įmanoma išsaugant vertingąsias savybes ir autentiškumą...**“

12. Jeigu nebus panaikintas 2003 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 648/IV-470 „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamąsias kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“, siūlytina šiame įsakyme pašalinti įsakymo neatitikimus PTR ir STR, pavyzdžiui, turi būti patikslintas subjektų ratas, kuriam numatoma pareiga pasamdyti atestuotą specialistą. Teisės akte nurodžius alternatyvius asmenis (užsakovas arba rangovas), galima išvengti atsakomybės už specialisto nepasamdymą. Siūlytina, kad teisės akte būtų įtvirtinta pareiga samdyti atestuotą specialistą būtent statinio valdytojui, kaip tai nurodoma PTR. Valdytojas turėtų būti laikomas asmuo, esantis kultūros paveldo statinio savininkas (valdytojas) arba statinį administruojantis asmuo. Turi būti numatyta, jog atestuotas specialistas pasamdomas nedelsiant (dabar terminas samdyti specialistą nenurodomas, tad už nepasamdymą taip pat negalėtų būti taikoma atsakomybė).
13. Analizuojant teisės aktų hierarchijos apsektu, poįstatyminiame teisės akte – Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“– yra išplėsta konservavimo sąvoka, numatant platesnį konservavimo darbų objektų sąrašą: konservavimas atliekamas ne tik kultūros paveldo objekte, kurio pagrindinis požymis yra registracija, tačiau ir kultūros paveldo statinyje ar jo dalyje, o užkonservavimas – kultūros paveldo statinyje. Teisinio reglamentavimo tikslu, paveldo tvarkybos reglamentas yra tikslesnis ir labiau atitinka teisinio nekilnojamąjo paveldo apsaugos tikslus, tačiau teisinės technikos požiūriu, kaip minėta kelis kartus šioje analizėje, sąvokų gausa kelia reglamentavimo tikslingumo problemų, o šiuo atveju praplečia NKPAJ nustatytas nuostatas. Todėl Paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ tikslinga suvienodinti sąvokas su NKPAJ ir konservavimo darbus skirstyti į „konservavimo“ ir „užkonservavimo darbus“. Galimas situacijos sprendimas NKPAJ 2 str. apjungti konservavimo ir užkonservavimo sąvokas į vieną – „konservavimas“.
14. Nors praktikoje nekyla problemų, tačiau projektavimo teisinis reglamentavimas nėra visiškai aiškus, o nuostatos nėra visiškai tikslios. Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės“ įtvirtintos prieštaringos taisyklės: baigiamosiose nuostatose numatyta, jog, kai tvarkybos darbų projektas rengiamas kaip sudėtinė statinio projekto dalis ir tvarkybos darbų projektas statinio projekte pateikiamas kartu su leidimu tvarkomiesiems paveldosaugos darbams atlikti. Praktikoje tokia situacija nekelia didelių problemų, tačiau juridinės technikos požiūriu teisės aktų nuostatos neatitinka viena kitos, kadangi faktiškai tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektas visais atvejais bus atskiru projektiniu dokumentu.
15. Pagal teisinį reglamentavimą, kai kultūros paveldo objekte ar kultūros paveldo statinyje atliekami tvarkomieji paveldosaugos darbai ir tvarkomieji statybos darbai užsakovas gauna projektavimo sąlygas remiantis Paveldo tvarkybos reglamentu PTR 3.02.01:2014 „Tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo taisyklės. Pagal nuo 2017 m. sausio 1 d.

įsigaliosiančią Statybos įstatymo redakciją specialieji paveldosaugos reikalavimai (laikinieji apsaugos reglamentai) tampa neprivalomi (Statybos įstatymo 2 str. 47 p. Specialieji reikalavimai apibrėžiami kaip neprivalomas, statytojo (užsakovo) pageidavimu statiniui nustatytų specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų paveldosaugos reikalavimų, specialiųjų saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimų rinkinys, kurį išduoda savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas). Teikiant pasiūlymus dėl statybos techninių reglamentų pakeitimų, turi būti įvertinta statytojo (užsakovo) pageidavimu gautų specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) teisinė galia.

16. Kituose teisės aktuose taip pat būtina aktualizuoti nukreipiamąsias teisės normas, pavyzdžiui, Kultūros ir aplinkos ministrų įsakyme „Dėl Kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos ir želdynų tvarkymo darbų priėmimo taisyklių patvirtinimo“ (2005 m. birželio 1 d. Nr. D1-276/IV-230) pateikiamos nuorodos į Statybos techninį reglamentą STR 1.11.01:2002 „Statinių pripažinimo tinkamais naudoti tvarka“, kuris negalioja, todėl nukreipiamąsias normas reikia aktualizuoti, o taip pat patikslinti Paveldo tvarkybos reglamentą PTR 3.05.01:2015 „Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“, numatant, jog kultūros paveldo statinių tvarkomieji statybos ir želdynų tvarkymo darbai priimami vadovaujantis Statybos įstatymu ir Statybos techniniu reglamentu STR „Statybos užbaigimas“, o ne Lietuvos Respublikos aplinkos ir Lietuvos Respublikos kultūros ministrų nustatyta tvarka arba atitinkamai aktualizuoti minėtą įsakymą.

*****